ИНСОНГА НАФ КЕЛТИРИШ — ОЛИЙ БАХТ

OZBEKISTON KASABA UYUSHMALARI FEDERATSIYASI · FEDERATION OF TRADE UNIONS OF UZBEKISTAN

ИШОНЧ

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ ГАЗЕТАСИ

3 март, сешанба 1998 йил №25 (527)

Сешанба, пайшанба ва шанба кунлари чиқади

УШБУ СОНДА:

2-бетда
Сифатсиз моллар, ғирром сотувчилар

3-бетда
Қонунбузарликнинг охири вой

4-бетда
Жасорат ва хиёнат

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

САНИТАРИЯ-ҚОНУНЛАРИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИ КУЧАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Давлат санитария назорати тизими фаолиятининг роли ва самарадорлигини ошириш, юқумли касалликлар кўпайишининг олдини олиш, республика аҳоли яшаш жойларининг санитария-эпидемиология ҳолати учун шаҳарлар ва туманлар ҳокимлари, корхоналар, муассасалар, ўзини ўзи бошқариш органлари раҳбарлари ва фуқароларнинг ҳуқуқий жавобгарлигини кучайтириш мақсадида:

1. Белгилансинки, туманлар ва шаҳарлардаги аҳоли яшаш жойларининг санитария-эпидемиология вазияти учун коммунал ва санитария хизматлари раҳбарлари билан биргаликда ҳокимлар шахсан жавоб берадилар.

2. Санитария назорати органларининг «Давлат санитария назорати тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқ ҳудудларнинг санитария муҳофазаси ва касалликларнинг олдини олишга доир амалга ошириладиган фаолиятига тўсқинлик қилиш мақсадида ушбу органларга ҳар қандай таъсир кўрсатиш қатъий тақиқлансин.

3. Санитария қонунчилиги бузилганлиги учун шаҳарлар, туманлар ҳокимлари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар раҳбарлари ва фуқароларнинг маъмурий жавобгарлиги кучайтирилсин. Белгилансинки:

санитария қонунлари, санитария нормалари, қоидалари ва гигиена нормативлари бузилганлиги юқорида айтиб ўтилган мансабдор шахсларга энг кам ойлик иш ҳақининг беш бараваридан ўн бараваригача, фуқароларга энг кам ойлик иш ҳақининг бир бараваридан уч бараваригача миқдорда жарима солинишига олиб келади;

карантин қилинган касалликлар ёки инсон учун хавфли бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ёки тарқалишининг олдини олиш мақсадида белгиланган мажбурий қоидаларнинг бузилиши мансабдор шахсларга энг кам ойлик иш ҳақининг ўн бараваридан ўн беш бараваригача, фуқароларга энг кам ойлик иш ҳақининг уч бараваридан беш бараваригача миқдорда жарима солинишига олиб келади.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Адлия вазирлиги жазо жарималаридан тушувчи маблағлардан фойдаланиш тартибини бир ҳафта муддатда тасдиқласинлар.

4. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси жарималар қонун ҳужжатлари билан белгиланган муддатларда тўланмаган ҳолларда давлат санитария назорати органларининг қарорлари бажарилишини таъминласинлар.

5. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги бир ҳафта муддатда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига:

санитария қонунчилиги ва эпидемияга қарши кураш қоидалари бузилганлиги учун жиноий жавобгарлик белгилаш;

қонун ҳужжатларига мазкур фармондан келиб чиқувчи қўшимчалар ва ўзгаришлар тўғрисида таклифлар киритсин.

6. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари, Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазири, Ўзбекистон Республикаси Коммунал хизмат кўрсатиш вазири аҳоли яшаш жойларининг санитария-эпидемиология ҳолатини яхшилаш, юқумли касалликлар билан касалланишнинг олдини олиш, санитария қонунлари талаблари бажарилиши учун маҳаллий ҳокимият органлари, коммунал хизмат ва санитария назорати органларининг жавобгарлигини ошириш бўйича чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқсинлар ва амалга оширсинлар.

7. Ўзбекистон Телерадио компанияси, Миллий ахборот агентлиги республика санитария-эпидемиология хизматининг фаолияти тўғрисида махсус телекўрсатувлар ва рукнлар жорий этсин.

8. Мазкур Фармоннинг бажарилишини назорат қилиш Бош вазирнинг биринчи ўринбосари, эпидемияга қарши кураш республика фавқулодда комиссияси раиси И. Жўрабеков зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1998 йил 2 март.

Баҳор эшик қоқмоқда

ОЗИҚЛАНТИРИШ ТУГАЛЛАНДИ

Қорақалпоғистонда ҳам ғалла мустақиллигига эришиш йўлида муҳим ҳисса қўшиш ҳаракати кун сайин авж олмоқда. Ўтган кузда экилган буғдойзорларнинг пайҳон қилинишининг олдини олиш, далаларни озиқлантириш ишлари изчил олиб борилаяпти. Бу борада Тахтакўпир туманидаги, шу номдаги қишлоқ хўжалиги ижара деҳқон хўжаликлари уюшмасида ибратли ишлар қилинмоқда. Улар ўтган йилги ютуқларни янада мустаҳкамлаш мақсадида кузда экилган 500 гектардаги буғдойзорлар парваришини кўнгилдагидек ўтказаяпти. Айниқса, буғдой экилган далаларга маҳаллий ўғит чиқариш авжида. Оппоқ қалин қор қоплаган далаларга пешма-пеш чиқарилаётган ўғитлар тиркамаларга ўрнатилган мосламалар билан бир текис сочиб кетилаяпти. Бу муҳим тадбирни амалга оширишда иккита отряд унумли иш олиб бормоқда. Техникаларни бошқараётган Олег Жўлмурзаев, Етебой Бердекеев, Шишенбой Альжоновлар виждонан ишлаб, бошқа ҳамкасбларига намуна бўлмоқда. Баракали иш натижасида хўжаликдаги кузги буғдой экилган карталарнинг ҳар бир гектарига 500 килограммдан маҳаллий ўғит сепиб чиқилди.

Шундай қилиб, Тахтакўпир туманидаги «Тахтакўпир» қишлоқ деҳқон ижара хўжаликлари уюшмаси аъзолари ғаллазорларни учинчи марта ўғитлашни ҳам сифатли тамомладилар. Шубҳасиз, сифатли озиқлантирилган далалар ёзда мўл-кўл табиат неъмат-қайроқи буғдой ҳосили бериб эл-юрт дастурхонининг мўл-кўллигини таъминлайди.

Абду РАҲМОН,
«Ишонч» мухбири.

ЕТТИ ИҚЛИМ НАФАСИ

Россияда расмий ташрифда бўлган Украина президенти Леонид Кучманинг баёнот беришича, икки давлат ўртасидаги иқтисодиёт ва савдо-сотиқ борасидаги келишмовчиликлар бартараф бўлганлигини тан олиш керак.

Ўтган йили икки томоннинг савдо соҳасидаги ўзаро келишмовчилиги туфайли Украина 3 миллиард долларлик зарар кўрган.

* * *

Буюк Британия пойтахти Лондонда кўп минг кишилик намойиш бўлиб ўтмоқда. Бир неча кундирки, намойишчилар ҳукуматдан мамлакат қишлоқларидаги аҳволни яхшилаш талабини қондиришини сўрамоқдалар. Бу намойишда деҳқонлар, фермерлар, ҳатто овчилар иштирок этмоқдалар.

* * *

Бирмада қўпорувчилик ҳаракати билан шуғулланувчи 40 нафар киши қўлга олинган. Маълумотларга кўра, қўпорувчиларнинг асосий қисмини ҳукуматга мухолиф кучлар билан алоқада бўлган талабалар ташкил этади.

* * *

Россия Коммунистик партияси раҳбари Геннадий Зюганов Россия ҳукумати таркибидаги ўзгаришларни танқид остига олди. Шунингдек, Зюганов президент Борис Ельцинни халқ изҳорига қулоқ тутмасликда ва Россия иқтисодиётини инқирозга маҳкум эттанликда айбламоқда.

* * *

Туркия ва собиқ Иттифоқнинг тўрт давлати Каспий нефти ва газини денгиз остида ётқизиладиган қувурлар ёрдамида чиқариш юзасидан музокаралар олиб бормоқдалар. Туркия мазкур нефть ва газ заҳираларига эгалик қилиш борасида Россия билан рақобатлашмоқда.

* * *

Эронда мусулмонларнинг Ҳаж зиёрати билан боғлиқ намойишлар бўлиб ўтмоқда. Президент Муҳаммад Хотамий эронликларнинг Ҳаж зиёратига бориши масаласи юзасидан ўзаро келишолмаётганликларини исломий ақидапарастлик, деб айблаган.

* * *

Грузиянинг Россиядаги элчиси Важа Лордкипанидзенинг баёнот беришича, президент Шеварнадзега суиқасд уюштирганлар раҳбарлари Москвададир. Элчининг айтишича, ҳозир Грузияда Шеварднадзега суиқасд уюштиришга қурби етадиган сиёсий куч мавжуд эмас, бундай куч фақат Москвада бўлиши мумкин.

Жаҳон ахбороти агентликлари хабарлари асосида.

ҲАМКОРЛИКНИНГ ЁРҚИН ЙЎЛИДАН

Ўзбекистон ва жаҳон

Бугунги кунда Ўзбекистоннинг хорижий давлатлар билан йўлга қўйган савдо-иқтисодий алоқалари самарали ривожланиб бормоқда. Юртимизда дори-дармон ишлаб чиқариш соҳасида чет эллик ишбилармонлар ҳамкорлигида амалга оширилаётган ишлар, айниқса, таҳсинга лойиқ. Ўзбекистонда Ҳиндистон, Покистон, Германия, Польша каби қатор давлатлар билан ҳамкорликда инсон саломатлиги учун зарур бўлган дорилар, тиббий ускуналар ишлаб чиқариш йўлга қўйилган. Жумладан, юртимизда фаолият кўрсатаётган «Сурхон-Аджанта Фарма Лимитед», «Кор-Фарм» каби Ўзбекистон-Ҳиндистон қўшма ишхоналарини эслаб ўтиш жоиз. Яқинда ана шундай қўшма ишхоналар қаторига яна бири — Ўзбекистон ва Чехия ишбилармонлари ҳамкорлигида Гулистон шаҳрида ташкил этилган дори-дармон ишлаб чиқарувчи завод ҳам қўшилди.

Гулистон дори-дармон заводи Ўзбекистон Фармацевтика саноати уюшмаси ҳамда Чехиянинг «Лейчива» фирмаси иштирокида тузилди. Шуни айтиб ўтиш кераккки, «Лейчива» бутун жаҳонга машҳур бўлган Фармацевтика фирмаларидан биридир. Мазкур фирма 1997 йилда Тошкентда ўз ваколатхонасини очган. Бу йили эса Гулистонда Ўзбек-Чех дори-дармон заводи қурилди. Шу кунларда бу ерга Германия ва Америка Қўшма Штатларида ишлаб чиқарилган ноёб ускуналар келтириб ўрнатилмоқда. Шу йилнинг ўзидаёқ завод юрак, қон-томир тизими, шамоллаш касалликларига қарши наркатин, гипароид, никосептин, кристипин, амоксецилин деб номланган кучли дориларни ишлаб чиқара бошлайди. «Лейчива» фирмасининг Бош директори жаноб Иржи Михалнинг айтишича, Гулистон заводида ҳар йили 10 миллион долларлик маҳсулот тайёрланади. Бу нарса Ўзбекистон бозорини ноёб дори-дармонлари билан таъминлаш имконини беради, шу билан бирга, юртимизда ишлаб чиқарилган бу маҳсулотлар ташқи савдога ҳам чиқарилиши мумкин. Жаноб Иржи Михал биз билан суҳбатда шундай деди:

— Фирмамизнинг ўз олдига қўйган бош мақсади — Ўзбекистон ва Чехия дори-дармон саноатидаги ҳамкорлигини янада кенгайтиришдан иборатдир, — деди жаноб Иржи Михал. — Шунинг учун Гулистонда қўшма ишхона ташкил этдик. Ишончим комилки, бу ерда ишлаб чиқариладиган ноёб дорилар Ўзбекистон аҳолисига катта фойда келтиради. Бизни юртингизга бу ердаги тинчлик, хотиржамлик, иқтисодий барқарорлик жалб этди. Умуман, Чехиядаги кўпгина фирма ва компанияларнинг Ўзбекистонга бўлган интилиши кучли. Мамлакатингизда хорижий сармоядорларга кенг имтиёз ва имкониятлар яратиб берилмоқда. Бу Ўзбекистоннинг ташқи иқтисодий алоқалари равнақига катта ҳисса қўшмоқда, — деб айтди Чехиянинг «Лейчива» фирмаси Бош директори жаноб Иржи Михал.

Ўзбекистон ишбилармонларининг «Лейчива» каби ҳамкорлари тобора кўпайиб бормоқда. Демакки, давлатимизнинг дунёдаги обрўси ортмоқда. Жаҳон давлатлари Ўзбекистонга катта ишонч билан қарамоқдалар. Бу, ўз навбатида, юртимиз равнақига хизмат қилади.

Хайрулло НУРИДДИНОВ.

ИШ ҚУРОЛИНГ СОЗ БЎЛСА...

Жондор. Деҳқон баҳорининг бошланишига саноқли кунлар қолди. Ишнинг кўзини биладиган илғор хўжаликларда техникани мавсумга шайлашга эътибор кучайтирилмоқда. Юқори натижаларга эришаётган «Истиқлол» деҳқон (фермер) хўжаликлари уюшмаси жамоасида ҳам экиш агрегатларини созлаш охирига етказилмоқда. Ўн бешдан ортиқ сялка таққан чопиқ тракторлари бирин-кетин старт чизиғига келтириб қўйилмоқда.

Суратда: жамоа марказий устахонасининг ишчан таъмирловчилари Фахриддин Акрамов ва Илёс Соҳибовларни иш устида кўриб турибсиз.

Р.ГАЛИЕВ олган суратлар.

РЕСПУБЛИКА БИРЖАЛАРИДА

Республика қимматли қоғозлар биржасида бўлиб ўтган оддий акциялар савдосида 9 та ҳиссадор жамиятлар яхши қатнашди. Улар ўзларининг 13,4 мингта акцияларини сотишиб 10,8 миллион сўмлик маблағга эга бўлдилар. Шу савдода «Хоразм почтаси» ҳиссадор жамияти энг катта натижани қўлга киритди. Улар 6,1 миллион сўмлик акцияларини сотдилар ёки битимларнинг 56,4 фоизини ташкил қилади. Шуни таъкидлаш лозимки, 20 та брокерлик идоралари ҳам самарали фаолият кўрсатдилар. Шу йил бошидан 211,4 миллион сўмлик акциялар сотилди.

***

«Ўзбекистон» номли республика кўп тармоқли деҳқончилик-саноат биржасида бўлиб ўтган ким ошди савдосида 1,6 миллиард сўмлик ва 4,7 миллион доллардан ортиқ қийматларда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ва кичик технологиялар ҳамда автотранспорт бўлинмалари қўйилди. Савдо жараёнида 64 миллион сўмлик 7 та битим имзоланди. Шуни қўшимча қилиш кераккки, тузилган 7 та битимдан 6 таси хорижлик ҳамкорлар билан имзоланди. Қувонарли жойи шундаки, савдога қишлоқ хўжалик техникалари ва жиҳозлари, транспорт воситалари ва заҳира қисмларининг, литовой тунукалар, ҳар хил турдаги ва маркадаги трубалар, замонавий радио-электроника аппаратларининг қўйилиши кўпчиликни ўзига жалб этмоқда.

***

Республика кўчмас мулк биржасида 11 та ким ошди ва 7 та биржа савдолари бўлиб ўтди. Шу жараёнда 124 та иншоотлар 25721,2 минг сўмга сотилди. Андижон ва Фарғона вилоят бўлимлари пешқадамлик қилмоқдалар. Андижонда 44 та ер участкалари, Фарғонада 22 та кўчмас мулк иншоотлари сотилди. Республика кўчмас мулк маркази савдосида - 7465,7 минг сўмлик иншоотлар янги мулкдорлар қўлига ўтди. Биржанинг Тошкент шаҳар бўлимида ҳам қувонарли натижалар қўлга киритилди. Улар ҳам 10 та кўчмас мулк иншоотларини 5031,5 минг сўмга сотдилар. Умуман, биржа бўйича бошланғич баҳога нисбатан сотилиш нархи 1,19 мартага ошди.

Контрактация шартномалари қандай бажарилмоқда?

НУҚСОНЛАРГА ЙЎЛ ҚЎЙИЛМАСИН

Бозор муносабатларига ўтиш босқичида контрактация шартномаларига тўла амал қилинишига эришиш олдинда турган вазифаларнинг муваффақиятли бажарилишини таъминлашнинг муҳим талабларидан биридир. Мухбиримизнинг Наманган вилояти адлия бошқармаси бошлиғининг биринчи ўринбосари Ғозихон Яҳёхўжаев билан мулоқоти шу ҳақда боради.

- Аввало, ушбу меъёрий ҳужжат хусусида қишлоқ хўжалик маҳсулотлари бўйича контрактация шартномаларини тузиш ва бажариш тартиби Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 4 августдаги қарори билан тасдиқланган Низом ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1997 йил 11 мартдаги «Қишлоқ хўжалиги ҳисоб-китоблар тизимини такомиллаштиришга оид туб чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони ва 1997 йил 1 мартдан бошлаб қонуний кучга кирган Ўзбекистон республикасининг Фуқаролик Кодексининг тегишли моддалари билан тартибга солинган. Бунда қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалик маҳсулотини қайта ишловчига ёки сотиш учун бу турдаги маҳсулотни харид қиладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш, унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш мажбуриятини олади. Лекин етиштирувчи тайёрловчига контрактация шартномасида назарда тутилган миқдор ва ассортиментда топширишни, тайёрловчи эса уни ўз вақтида қабул қилиб олиб ташиб кетилишига эришиши шарт. Хуллас, контрактация шартномаси томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгиловчи асосий ҳужжат ҳисобланади ва амалдаги қонунлар талабига мувофиқ, албатта, ёзма равишда расмийлаштирилиб уч нусхада тузилади.

- Ушбу келишув муддати қандай белгиланади?

- Шартномалар бевосита хўжаликларда тайёрловчи вакили иштирокидаги келишувга кўра бир йилдан беш йилгача белгиланади. Агар шартнома шартлари бўйича хўжаликда эътирозлар туғилса, контрактация шартномасида у келишмовчиликлар билан низолангани кўрсатилади ва келишмовчиликлар баёни тузилиб давлат бош инспекциясига маълум қилинади. Тайёрловчи келишмовчиликлар баёнини олгач 5 кун ичида уни кўриб чиқишга, низоли масалаларни эса кўриб чиқиш учун тегишли хўжалик судига беришга мажбур. Агар ушбу шартлар бажарилмаса, хўжалик таклифи қабул қилинган ҳисобланади. Шартномани бекор қилиш ёки шартларини ўзгартириш тўғрисидаги таклифни олган томон 5 кундан кечикмасдан жавоб беришга мажбурдир, акс ҳолда таклиф қабул қилинган ҳисобланмайди.

- Кўпинча у ёки бу томоннинг жарима тўлаганлиги ҳақида эшитиб қоламиз. Бу ҳол қандай тарзда юз беради?

- Аввало, маҳсулотни ташиш, жўнатиш ва тушириш бўйича барча ҳаракатлар тайёрловчи зиммасида бўлади. Агар маҳсулот хўжалик транспортида етказиб берилса, тайёрловчи бу харажатни қоплашлиги зарур. Маҳсулотни шартномада белгиланган ассортиментда ва турларда, муддатларда топшириш асоссиз равишда бажарилмаса, хўжалик тайёрловчига топширилмаган маҳсулот қийматининг 25 фоизи миқдорида жарима тўлайди. Тайёрловчи бевосита хўжаликнинг ўзида қабул қилиниши лозим бўлган маҳсулотни олишни рад этганида ўртача нархдан келиб чиқиб олинмаган маҳсулот қийматининг 25 фоизи миқдорида жарима тўлашга мажбур. Тайёрловчи эса бевосита хўжаликнинг ўзида қабул қилиниши лозим бўлган маҳсулотни рад этганида ўртача нархдан келиб чиқиб олинмаган маҳсулот қийматининг 4 фоизи миқдорида жарима тўлайди, тез бузулувчи маҳсулотнинг эса тўла қийматини тўлашга мажбур. Шунингдек, бундан бошқа ҳам қатор шартлар мавжудки, булар юқорида келтириб ўтилган меъёрий ҳужжатларда тўлалигича кўрсатилган.

- Энди бевосита бу борада вилоятда амалга оширилаётган тадбирларга тўхталсангиз.

- Бошқармамиз томонидан вилоятдаги халқ хўжалигида ишлаётган ҳуқуқшунос маслаҳатчилар билан биргаликда тузилган режа асосида ҳар икки ойда бир марталан шу масалага бағишланган ўқув машғулотлари ўтказиб бориш йўлга қўйилган. Уларда янги чиқаётган қонунлар, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, Республика Президентининг иқтисодий ислоҳотларга қаратилган Фармонлари ўрганилади ва ходимлар аттестациядан ўтказилади. Шунингдек, вилоят адлия бошқармаси, Хўжалик суди ва адвокатлар уюшмасининг тажрибали ходимлари томонидан семинар машғулотларда ўзаро ҳисоб-китоблар ва етиштирувчилар билан тайёрловчилар ўртасида тузиладиган контрактация шартномалари бўйича ҳужжатлар тузишда уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари ўқитилмоқда. Бу эса жойларда бу соҳадаги ишлар бора-бора қонун талаблари асосида йўлга қўйилишига эришилишини таъминламоқда.

- Шу соҳада бугунги кунда вилоятдаги ҳолатта ҳам баҳо бериб ўтсангиз.

- Албатта, вилоят халқ хўжалиги бозор муносабатларига ўтиш босқичи шароитларига аста-секин мослашиб бораётган бўлса-да, ҳали олдинда бажарилиши лозим бўлган ишлар кўплигини яхши биламиз. Масалан, 1997 йилда тузилган контрактация шартномаларининг тузилиши ўрганилганда баъзи ташкилотлар ва хўжаликларда улар қонун талаблари асосида тузилмаганлиги, ҳуқуқшунос маслаҳатчиларнинг фикрлари эътиборга олинмаганлиги кузатилди. Бу нарса, айниқса, вилоятдаги пахта тайёрлаш корхоналари билан жамоа хўжаликлар ўртасида тузилган шу мазмундаги ҳужжатларда кўпроқ ўз аксини топган. Чунончи, Поп, Тошбулоқ ва Учқўрғон туманидаги «Қўғай» пахта тозалаш корхоналарида раҳбарларнинг бу борадаги қонунларни яхши билмасликлари яққол кўзга ташланиб қолган. Бўнак (аванс) бериш муддатлари ҳар хил ёзилган. Пахтанинг харид нархлари, ташиш, юклаш, тушириш ва транспорт харажатлари қайси қарор ва йўриқномалар асосида тўланишлиги, ҳаттоки айрим шартномаларда пахта сотувчи хўжаликларнинг раҳбарлари ва пахта қабул қилувчининг исми-шарифлари ҳам ёзилмаганлиги маълум бўлди. Ушбу шартномаларнинг қонун талаблари асосида тузилиши бўйича яқиндан ҳуқуқий маслаҳатлар берилди ва аниқланган камчиликлар юзасидан тегишли идораларга ёзма маълумотнома ҳамда вилоят «Пахтасаноат-сотиш» бирлашмасининг раиси номига йўл қўйилган камчиликлар ҳақида тақдимнома киритилди. Ўйлаймизки, бундан буён бу борадаги ишлар қонуний тартибга тушиб олдин йўл қўйилган нуқсонлар қайта такрорланмайди.

Обиджон ЖУМАНАЗАРОВ,
«Ишонч» мухбири.

Касабакўм: у қандай бўлиши керак?

УМР БЕҲУДА ЎТМАСИН!

Касби тумани Қашқа воҳасининг энг йирик туманларидан бири ҳисобланади. Туманда 122 мингдан зиёд аҳоли истиқомат қилади. Туман қишлоқ хўжалик ва чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш жиҳатидан нафақат вилоятда, балки республикада юқори ўринлардан бирида туради. Ўз-ўзидан маълумки, аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоялаш осон эмас, албатта. Касаба уюшмалари Оила йилида қандай тадбирларни амалга оширмоқда? Биз бу саволларга аниқ жавоб олиш мақсадида деҳқончилик-саноати мажмуи ходимлари касаба уюшма туман қўмитаси раиси Ҳоди Ғозиев билан мулоқотда бўлдик.

— Суҳбат бошида ўз ташкилотингиз ва унинг фаолияти ҳақида қисқача тўхталсангиз?

- Ким ҳам ўзи ишлаётган ташкилот ҳақида салбий фикр билдиради. Лекин масаланинг бошқа томони бор. Биз минг қуруқ аравани обқочмайлик, барибир сиримиз ошкор бўлади. Бу билан ишимизда камчилик ва нуқсонлар қалашиб ётибди демоқчи эмасман. Камчилик ҳам, нуқсон ҳам бор. Гап шундаки, ютуқ ҳам, камчилик ҳам ўзимизники. Оқни оқ, қорани қора дейдиган замон. Ютуғимиз ҳам, камчилигимиз ҳам ўзимизники.

Бизда бошланғич касаба уюшма ташкилотлари сони 34 тани ташкил этади. Ана шу бошланғич ташкилотлар ўз атрофига 20545 кишини, яъни шунча касаба уюшма аъзосини бирлаштирган. 87 та цех, 486 та гуруҳ, 113 та гуруҳ ташкилотлар (тадбиркорлар, фермерлар) қўмитамиз таркибини ташкил этади. Туман қўмитаси ҳам, бошланғич касаба уюшма ташкилотлари ҳам ўз режасига эга. Бундан ташқари, биз туман ҳокимлиги билан, хўжалик ва ташкилотларимиз эса ўз ташкилотлари билан ўзаро меҳнат шартномасига эга. Ушбу шартномаларнинг бажарилиши ҳар олти ойда, кейин эса йил якуни бўйича сарҳисоб этилади. Шартномаларнинг бажарилиши қатъий назорат қилиб борилади.

- Касаба уюшмалари туман қўмитаси ўз иш режасига эга дедингиз. Ўша режасида нималар кўзда тутилган?

- Режага асосан 6 марта раёсат ва бир марта пленум йиғилиши ўтказмоқчимиз. Ана шу раёсат ва пленум йиғилишларини Устав талаблари асосида ўтишини таъминлаймиз. Қўмитамиз ҳузурида 5 та доимий комиссия фаолият кўрсатмоқда. Доимий комиссияларнинг йиғилиши ҳар чоракда бир марта ўтказилиб, қўмита раёсати томонидан тасдиқлаб борилади. Бошланғич касаба ташкилотларига амалий ёрдам кўрсатилмоқда.

- Ҳоди ака, маълумки бу йил Оила йили. Касаба уюшмалари туман қўмитаси шу муносабат билан қандай тадбирларни амалга оширмоқчи?

- Аввало Оила йили муносабати билан иш режа ва меҳнат шартномаларини бутунлай қайта кўриб чиқдик. Чунки, меҳнат шартномалари икки йилга мўлжаллаб тузилганди. Ана шу шартномаларга Оила йилида амалга ошириладиган тадбирларни киритдик. 1997 йили касаба уюшма ҳисобидан 436 кишига моддий ёрдам кўрсатилган бўлса, бу йил бу рақамни 700 кишига етказамиз. Дам олиш уйлари ва санаторийларга йўлланмалар бериш бултургидан анча кўпаяди. Йўлланмаларнинг асосий қисми кам таъминланган, боқувчисини йўқотган оилаларга ҳамда ногиронларга берилади. Бепул бериладиган йўлланмалар икки бараварга кўпаяди. «Наврўз» байрамида 40 нафар боланинг суннат тўйларини ўтказишни режалаштирганмиз. Бундан ташқари касаба уюшма туман қўмитаси байрам кунларида уруш ногиронлари, Чернобиль ҳалокатинининг олдини олишда қатнашган, меҳнат ва болаликдан туғма ногиронлар, кўзи ожизларга, баҳоли қудрат моддий ёрдам кўрсатишни, уларнинг ҳол-аҳволидан хабар олишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган.

— Айтинг-чи, касаба уюшма ташкилотлари фаолиятини янада такомиллаштириш учун нималар қилиш керак деб ўйлайсиз?

- Тўғрисини айтганда, ташкилотимизнинг обрў-эътибори бошқаларга нисбатан анча баланд. Халқ хўжалигининг бирор соҳаси йўкки, у ерда касаба уюшма ташкилоти ва унинг фаол аъзолари иштирок этмаса. Баъзи ташкилотларда касаба уюшма қўмитаси раҳбарлари танлаб сайланмаган. Чунки, моддий манфаатдорлиги бўлмаганидан сўнг, ўз ишларига совуққонлик билан қарашмоқда. Шунинг учун уюшма раҳбарларини сайлашдан олдин ҳар томонлама ўйлаб, синовдан ўтказиб кўриш керак. Буни аввало ташкилот ва муассасаларнинг, қолаверса туман ва вилоят касаба уюшма раҳбарлари билан маслаҳатлашган ҳолда амалга ошириш мақсадга мувофиқдир. Кимга керак номига касаба уюшма етакчиси сифатида фаолият кўрсатадиган шахс. Аксинча, улар ташкилотнинг мавқеига ва ҳаётдаги ўрнига путур етказишади. Бундай фактлар бўлаяпти ҳам.

-Ҳоди ака, ўз ишингиздан қониқасизми-ё?

-Бир сўз билан айтганда қониқаман. Қониқмасам, ишлашга ҳожат ҳам йўқ. Инсон ўзи бажараётган ишига қониқмас экан, ундан на жамият, на ўзи фойда кўради. Умрини беҳуда ўтказади. Очиғи шу соҳага ўрганиб қолганманми, умримнинг ҳар они қандай ўтганлигини сезмай ҳам қоламан. Кўпгина хайрли ишларга улгуролмайман. Чунки ҳамиша халқ билан биргаман. Уларнинг хурсандчилигига, ташвишу ҳаловатига шерик бўлишдан ортиқча бахт бўлмаса керак инсон учун.

-Мазмунли суҳбат учун сизга ташаккур!

-Раҳмат.

Суҳбатдош: Аҳрор САМАРИДДИНОВ
«Ишонч» мухбири.

Янгийўл туманидаги «Бозсув» қишлоғида кейинги пайтда қатор кичик цехлар ишга туширилганидан эл мамнун бўлмоқда. Чунончи яқинда Ҳасан Яхшибоев қишлоқда нон маҳсулотлари тайёрлаш цехини ишга туширди.

Суратларда: Зирагул ва Ҳасан Яхшибоевлар иш пайтида.

Р.ГАЛИЕВ олган суратлар.

ВАТАННИНГ ИШОНЧЛИ ҚАНОТЛАРИ

Ўзбекистон мустақилликка эришганидан кейин қўлга киритган ютуқлар бутун дунёнинг ҳавасини қўзғамоқда. Бунга мисоллар жуда кўп. Яқинда АҚШдан навбатдаги хушхабар келди: Американинг нуфузли «Авиэйшн уик энд спейс текнолоджи» журналида халқаро экспертларнинг хулосасига кўра 1997 йилда жаҳон авиацияси тараққиётига сезиларли ҳисса қўшган кишиларнинг исмлари эълон қилинган. Рўйхат бошида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпаниясининг бош директори Арслон Рўзметовнинг номи турибди.

Авиация мутахассислари компания раҳбарининг Ўзбекистон фуқаро авиациясида ноёб авиация техника паркини барпо этиш, ердаги эскириб қолган, бинобарин, бугунги кун талабига жавоб бермайдиган жиҳозларни мукаммал ва ишончли техника билан алмаштириш борасидаги хизматларини қайд этган. Учиш хавфсизлиги кўрсаткичига алоҳида эътибор берилган.

Миллий компаниямиз бу борада МДҲ бўйича етакчилик қилмоқда. Ўтган йили «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Халқаро авиация хавфсизлиги федерациясининг махсус дипломи билан тақдирланди.

«Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси жаҳондаги энг йирик компаниялардан ҳисобланади. Самолётларимиз 1997 йилда 58 та мунтазам йўналишда парвоз қилиб, 2 миллионга яқин йўловчи ҳамда қарийб 45 минг тонна юкни манзилига етказиб берди.

А.ИВАНОВА,
ЎзА мухбири.

Меҳнат бозори

ИШСИЗЛАР РАҚОБАТИ

(ёки меҳнат бозоридаги ижтимоий ҳимоя хусусида)

Бозор муносабатлари - иқтисодий ривожланишнинг энг мақбул, инсон табиатига нисбатан мос шакли деб қаралади. Албатта шундай. Лекин, ҳар нарсанинг икки қуббий томони бўлганидек, бозор муносабатларининг ҳам икки жиҳати бор. Яъни бир томондан бу иқтисодий ривожланиш шакли бирмунча самарали ҳисобланса, бошқа томондан бу шароитда меҳнат бозорини вужудга келтириш энг мураккаб муаммолардан бирига айланади. Меҳнат соҳасидаги бозор муносабатлари бир қатор салбий ижтимоий оқибатларни, хусусан ишсизликни келтириб чиқаради.

Ишсизликдан фақаттина алоҳида-алоҳида кишилар эмас, умуман жамият ҳам катта моддий ва маънавий зарар кўради. Жамият ишсизлик балоси туфайли миллий даромадни тўлиқ ишлаб чиқара олмайди. Солиқлардан камроқ маблағ тушади, ишсиз фуқароларга ёрдам бериш учун кўплаб маблағ сарф бўлади. Республикамиз иқтисодиёти бозор муносабатларига ўтишидаги тузилмавий ўзгаришлар, зарар кўриб ишлаётган корхоналарнинг ёпилиши, ишлаб чиқаришга янги-замонавий технологияларнинг кириб келиши натижасида кўплаб корхоналарда ишчи ўринлари қисқараётир.

Бундан ташқари ўрта мактабни битирган ёшлар ва айниқса аёллар ўртасидаги ишсизлик қишлоқ жойларда катта миқдорни ташкил этади. Бунинг асосий сабабларидан қилиб, вилоятларда ижтимоий инфратузилмаларнинг яхши ривожланмаганлиги, ишлаб чиқариш ҳамда хизмат кўрсатиш корхона-ташкилотларининг асосан шаҳар ва туман марказларида жойлашганлигини кўрсатиш мумкин. Бу ноҳуш вазиятларни бартараф этишнинг бирдан бир йўли эса қишлоқ жойларида саноат ишлаб чиқаришини шакллантириш, ходимлар касб малакасини ошириш муҳим вазифалардан бирига айланмоғи даркор.

Халқимизнинг аксарият қатлами кўп болали оилаларни ташкил этади. Мазкур оилаларда ижтимоий меҳнат билан банд бўлмаган ва уй-рўзғор иши, бола тарбияси билан банд бўлган аёллар учун бандликнинг уй меҳнати, қисқартирилган иш куни, иш соати шаклларини жорий қилиш яхши самара берган бўларди.

Аҳоли бандлигини таъминлаш ишида Республика Меҳнат вазирлигига қўшилиб маҳалла жамғармалари ҳам бел боғлашса, жойларда халқ хунармандчилиги ривожлантирилса ёшлар орасидаги ишсизлик кўлами қисқарган бўларди. Жамият бозор муносабатлари сари кириб борар экан, ҳар бир соҳада рақобат кураши вужудга келишини кузатиш мушкул бўлмай қолади. Хусусан меҳнат бозорида ҳам рақобат майдони ҳосил бўлади. Ҳаёт тақозосини кўрингки, умрини меҳнат-шижоат билан ўтказган, катта ҳаёт тажрибасига эга бўлган пенсия ёшидаги ходимлар аксарият ҳолларда рақобат майдонида пайдо бўлиб қоладилар. Бу пенсионерлар орасида юқори малакали муҳандис-техник ходимлар, қурувчилар, халқ таълими, маданият ходимлари, шифокорлар, қишлоқ хўжалик мутахассислари бор. Ваҳоланки бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида улар меҳнатидан фойдаланиш фақат иқтисодий эмас, балки ижтимоий аҳамиятга ҳам эгадир. Бинобарин, ишлаётган пенсионерларга иш ҳақининг 50 фоиз миқдори тўланиши бу соҳада рақобат курашини бир оз кучайтирди. Шунга қарамай, республикамизда ишсиз аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишнинг аниқ йўналишлари белгилаб олинди. Масалан, ишдан бўшаб чиққан ходимларни ўзлари учун маъқул топилмаган ёки ихтисоси бўйича иш жойлари бўлмаган тақдирда қайта ўқитиш, ишга жойлаштириш масалалари ҳал бўлгунга қадар ишсизларга нафақа тўлаш, ҳақ тўланадиган жамоат ишларига жалб этиш: пенсия ёшига етиб қолган ва ишсиз қолган фуқароларни имтиёзли пенсияга чиқариш ва энг муҳими меҳнат бозорида рақобатга чидамсиз бўлганларга корхона-ташкилотлардан иш жойларининг маълум қисмини кафолатлаш бу соҳадаги ислоҳотларимизнинг асосий тамойилига айланиб қолди.

Маълумки, республикамиз аҳоли бандлиги таркибида шахсий томорқа хўжаликларда банд бўлган аҳолининг улуши анча каттадир. Хусусан аҳолиси нисбадан зич ҳисобланган Фарғона вилоятида 1995 йил охирида меҳнатга лаёқатли аҳолининг 280 мингдан зиёди айнан шу фаолият тури билан машғул бўлган. Шунингдек, вилоятда 30 мингдан ортиқ аҳоли якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан банд. Бугунги кунда ушбу шаклдаги меҳнат билан машғул бўлган фуқароларни ижтимоий ҳимоя қилиш масаласи долзарб бўлиб турибди. Яъни уларнинг меҳнат стажлари ҳисоби, касаллик варақалари тўлови қарилик пенсияларини тайинлаш бўйича муаммолар мавжуд. Айни вақтда меҳнат биржаларига шахсий томорқа хўжалигида банд бўлганлар учун меҳнат дафтарчалари юритиш юклатилган. Бильъакс, бу фаолият билан машғул бўлган фуқароларнинг даромадини аниқлаш, улар бажараётган ишлар кўламини белгилаш механизмни пухта ишлаб чиқилмагани туфайли мазкур йўналишдаги ишлар олға силжиётгани йўқ.

Бу масалаларни ҳал қилиш учун аҳоли бандлиқ идоралари таркибида хўжалик ҳисобида ишловчи ва шахсий томорқа хўжалигида фаолият юритувчи фуқароларни ихтиёрий равишда бирлаштирувчи бўлим ёки шўъба, балки, ҳатто мазкур тоифадаги фуқаролар ижтимоий ҳимоясини тўлиқ таъминлаш ваколатини олувчи акционерлик, суғурта жамиятларини ташкил этиш муаммоларни анча енгиллаштирган бўлар эди.

Элшод НАБИЕВ,
иқтисод фанлари доктори,
профессор.

ТАНЛОВ ЯКУНЛАНДИ

Бухоро вилояти Маданият ва санъат саройида фольклор жамоалари иштирокида Наврўз умумхалқ байрамига бағишланган танловнинг вилоят бўйича якуний босқичи бўлиб ўтди. Танловда туманлардан ғолибликни қўлга киритган 15 та фольклор жамоалари иштирок этдилар. Унда Пешку тумани маданият уйи қошидаги Афшона фольклор халқ жамоаси биринчи ўринни олдилар. Ғолиб жамоага вилоят ҳокимлиги ва маданият бошқармаси томонидан 30 минг пул мукофоти берилди. Иккинчи ўринни Ўзбекнаво гастрол бирлашмаси Бухоро бўлими ва Қоракўл тумани Марказий маданият уйи фольклор жамоалари эгаллашиб, уларнинг ҳар бирига 20 минг пул мукофоти берилди. Учинчи ўрин Ғиждувон туман маданият уйи фольклор жамоаси ва Вобкент туманидаги «Мардона» фольклор халқ жамоаларига насиб этди. Уларга 10 минг сўмдан пул мукофотлари берилди.

Фотима ЖУМАЕВА.

Иқтисодиёт хабарлари

ҲАМ ДИРЕКТОР, ҲАМ ИХТИРОЧИ

Чиқитсиз ишлашга ўтган Узун тажриба заводида ҳозирги кунда халқ истеъмоли моллари, уй-рўзғор буюмлари ишлаб чиқарилади. Ўтмишда чорвачилик машиналари ишлаб чиқаришга ихтисослашган бу корхонанинг тайёр маҳсулотлари асосан Россия республикасига жўнатилар эди. Иттифоқ парчаланиб, иқтисодий алоқалар бирин-кетин узилгач, корхона ўзининг энг муҳим ҳамкори - таъминотчи ва истеъмолчиларидан айрилиб қолади. Бу икки асосий унсурнинг йўқолгани иқтисодий инқироз дегани билан тенгдир. Завод бу жараённи ҳам маълум вақт бошидан кечирди. Лекин унинг раҳбарлигига аввалда шу корхонада ихтирочи бўлиб ишлаган Зокир Бобоев келгач, ишлар бир оз юришгандай бўлди. Дастлаб узилган алоқалар тикланди, завод айниқса «Тошсельмаш» корхонаси билан иқтисодий ҳамкорликни мустаҳкамлади. Чунки бу хўжалик билан ишлаш ҳар икки томоннинг манфаатларига тўғри келиб қолди. Корхонада чиқитсиз технологияни ишга тушириш жорий этилди. Ҳозирги кунда бу ерда тазори, ўқувчилар партаси, хашак майдалагич, кичик тегирмон, деҳқон-фермерлар учун кичик машиналар, бошқа асбоб-ускуналар ишлаб чиқараётир.

Бозор муносабатлари меҳнаткашлардан самарали иш натижаларини талаб қилиши билан бир қаторда, раҳбар ва бошлиқлардан ишни тўғри ташкил эта билиш, камхаражат, сифатли, бозорталаб товарлар ишлаб чиқаришни рағбатлантиради. Завод директори собиқ ихтирочи, омилкор инсон эмасми, корхонани иқтисодий бақувват қилиш учун доимий мижозларни шакллантириш лозимлигига катта эътибор қаратади. Масалан, айни даврда чигитни плёнка остига экадиган сеялкаларни узлуксиз ишлаб чиқариш давр талабига айланаётганини тўғри ҳис этган корхона раҳбари айнан шу ускуналар учун мижозлар гуруҳини шакллантира олди. Бундан ташқари деҳқонлар ғалла янчийдиган ускуналарга юқори даражада эҳтиёж сезишади. Шу туфайли бу ишга моҳир ихтирочилар жалб этилиб, йирик лойиҳалар устида иш олиб борилаётганини эслатиб ўтса бўлади.

- Бозорга чиқишнинг энг унумли йўли - реклама,-дейди З.Бобоев. - Уз товар маҳсулотларимизнинг кенгроқ доираларда обрўсини ошириш мақсадида 1998 йилги кўрик танловда қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритдик.

Албатта, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот арзон, сифатли ва муҳими харидоргир бўлса, корхона учун на таъминотчи на истеъмолчи хусусида қайғуриш бўлади...

Маъмуржон БОТИРОВ,
журналист.

ҚАНД ЗАВОДИ ҚУРИЛМОҚДА

Навбаҳорда Қанд заводи қурилиши бўйича умумий ишлар ниҳоясига етди. Энди машина-ускуналарни ўрнатиш, созлаш ишлари бошланди. Завод келгуси йилнинг март ойида дастлабки маҳсулотни ишлаб чиқаради.

Корхона маҳаллий ва четдан келтириладиган хомашё билан ишлайди. Бу йил баҳорда Навоий вилоятида беш минг гектар унумдор ер қанд лавлаги етиштириш учун ажратилади.

Ёрқул УМАР,
ЎзА
мухбири.

Истеъмолчи манфаати - муқаддас

СИФАТСИЗ МОЛЛАР, ҒИРРОМ СОТУВЧИЛАР

Жиззах вилоят молия бошқармаси ҳузуридаги монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш бошқармасининг истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасидаги фаолияти қандай бўлмоқда? Қуйида шу ҳақда ҳикоя қиламиз.

Ўтган йил давомида вилоятдаги 177 та аҳолига савдо, хизмат кўрсатиш тармоқларида текширув ўтказилди. Ана шу текширувдан 106 тасида «Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни талабларининг у ёки бу тарзда бузилиш фактлари кузатилди.

Аниқланган камчиликлар юзасидан тегишли мутасадди раҳбарларга тақдимномалар юборилиб, тегишли чора-тадбирлар кўрилганлиги ҳақида жавоблар олинди. Лекин афсуски, бошқарма ходимлари томонидан аниқланиб, бартараф этилиши зарур бўлган нуқсонларга вилоятдаги айрим савдо идораларининг масъул раҳбарлари томонидан писандсизларча муносабатлар мавжудлиги ташвишлидир. Масалан, «Жиззахсавдо» концерни (раиси Н.Гадоев), Жиззах вилоят матлубот ҳиссадорлик жамияти (раиси К.Райимжонов)га қарашли бир қатор савдо корхоналарида ўтказилган текширувларда аниқланган камчилик ва нуқсонлар тўғрисида раҳбариятга киритилган тақдимномалар бирор-бир жавобсиз қолмоқда.

Мана шу ўринда айтиш керакки, Жиззах шаҳридаги мулкчиликнинг турли шаклларида фаолият юритаётган савдо, хизмат кўрсатиш шахобчаларидаги турли хил кўринишдаги қонун бузилишлар ҳақида бошқармага ариза ва шикоятлар оқими тўхтамаяпти. Уларнинг аксарияти истеъмолчилар ҳақ-ҳуқуқлари тўғридан-тўғри бузилиши ҳақидадир. Фуқаролар М.Ҳамдамов, Муродов, А.Тошқуловлар томонидан шаҳардаги «Тожар» ҳиссадорлик жамиятига қарашли дўкон сотувчиси ўсимлик ёғига қўшимча равишда гуруч қўшиб сотаётганлигини маълум қилишади. Текширилганда фактлар тўғрилиги тасдиқланиб, сотувчига нисбатан маъмурий чора кўрилди.

Фуқаро Норматов ўз аризасида «Эски шаҳар» мавзесидаги «музқаймоқ» дўконида нарх белгисисиз савдо қилинаётгани, ўлчаш асбобининг давлат стандарти кўригидан ўтмаганлигини маълум қилади. Давлат стандарти, метрология ва сертификатлаш Жиззах вилоят минтақавий маркази билан биргаликда ўтказилган текшириш жараёнида бу ариза ҳам ўз тасдиғини топди. Сотувчи Г.Маҳмудов пул жаримаси билан «сийланди». Фуқаро Мансуров шаҳардаги «Нур» ҳиссадорлик жамиятига қарашли озиқ-овқат дўконида нарх белгисисиз савдо қилинаётганини билдирди. Мазкур ҳиссадорлик жамияти раиси А.Жамолов буйруғига биноан дўкон мудирлари Г.Алмеджанова, Д.Ҳамроқуловлар огоҳлантирилди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 29 июлдаги «Озиқ-овқат маҳсулотларининг айрим турларини сотишни тартибга солиш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори ижроси жойларда қандай амал қилаётганини текшириб ва назорат этиб бориш бошқарма ходимларининг доимий диққат-эътиборида бўлаётир. Ана шу муҳим қарор юзасидан мунтазам текширув ва рейдлар ўтказилмоқдаки, булар ўзининг ижобий самарасини бераяпти. Бунда вилоят солиқ бошқармаси, Давлат стандарти, метрология ва сертификатлаш Жиззах вилоят минтақавий маркази билан яқин ҳамкорликда фаолият кўрсатилаётгани қўл келмоқда. Яқинда ўтказилган ана шундай текширувларда Жиззах шаҳар «Ҳамзаобод» маҳалласида доимий истиқомат қилувчи жисмоний шахс М.Муродимов «Олмазор» деҳқон бозорида 40 килограмм шакарни очиқ сотаётганида ушланди. Ноқонуний сотилаётган бу маҳсулот давлат фойдасига мусодара қилинди, эгаси тегишлича жарима тўлашга мажбур бўлди. Қовун, қовунни кўриб ранг олади, деганларидек, шу маҳаллада истиқомат қилувчи тадбиркор У.Қодировнинг 22 хил озиқ-овқат маҳсулотларини сифат сертификатисиз сотаётганлиги аниқланди. Бу фуқаро ҳам стандартлаш ходимлари томонидан тегишлича маъмурий жавобгарликка тортилди.

Мирзачўл туманидаги «Агрофирма»га қарашли К.Пардаев мудирлик қилаётган озиқ-овқат дўконида меъёрланган 8 турдаги озиқ-овқатлар тўлиқ эмаслиги, ўсимлик ёғи, шакар, туз, совун, макарон маҳсулотларининг умуман йўқлиги аниқланди. Ун бир хилдаги маҳсулот турига нарх ёрлиқлари қўйилмаган. Бунинг устига мазкур дўконда жами 1234 сўмлик истеъмолга яроқлилик муддати ўтиб кетган озиқ-овқат маҳсулотлари билан савдо қилинмоқда. Тегишли кўрсатма мутасадди савдо идораси раҳбариятига тақдим этилиб, бу каби ноҳуш ҳолларга барҳам берилди.

Айрим ҳолларда шундай фактларга ҳам дуч келинмоқдаки, савдо, хизмат кўрсатиш борасидаги мавжуд қонунлар фақат дўкон мудирлари, сотувчилар томонидангина эмас, идоралардаги масъул вазифадор шахслар томонидан ҳам қўпол равишда бузилмоқдаки, бу асло кечирилмас ҳолдир. Масалан, Зафаробод туман матлубот кооператив-ҳиссадорлик жамияти иқтисодчиси И.Хожиев жамиятга келтирилган меъёрланган сотувга чиқариладиган пахта ёғи нархига ҳеч бир иккиланмасдан 0,84 тийин ортиқча нарх белгилагани аниқланди.

Бир сўз билан айтганда, бундан кейин ҳам истеъмолчилар манфаатини ҳимоя қилиш борасидаги фаолиятни давр талабларидан келиб чиққан ҳолда такомиллаштириб бораверилади. Бунда кенг жамоатчиликка таяниб иш тутилади.

Амир ИБРОҲИМОВ,
Жиззах вилоят молия бошқармаси ҳузуридаги монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш бошқармасининг бошлиғи.
Абдуманноп АЗИМОВ,
«Ишонч» мухбири.

Инсон ва қонун

МЕЪЁРНИ УНУТМАНГ

Кейинги йилларда хўжалик юритиш борасида корхоналарга берилаётган мустақиллик иқтисодий тараққиётни янги босқичга кўтармоқда. Шу билан бирга ишлаб чиқаришдаги ўзгаришлар меҳнат муносабатларига ҳам, айниқса маъмурият- ходим муносабатларига таъсир кўрсатаяпти. Очиғи, айрим раҳбарлар меҳнаткашларнинг ҳуқуқларига менсимай қарашмоқда. Натижада меҳнат шартномасини маъмурият томонидан ғайриқонуний бекор қилиш ҳоллари учраб турибди.

ҒИРРОМ ЎЙИН

Йигирма йилдан зиёд вақтдан бери бир иш жойида - ҳозирги «Темирйўлчи» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятининг «Суғдиёна» ошхонаси қошидаги новвойхонада ишлаб келаётган Қўчқор Ризақулов хусусий тадбиркорликка бел боғлади. У ўзи ишлаб турган новвойхонани хусусийлаштириб олиш ниятида «Темирйўлчи» ОТҲЖ раҳбарларига мурожаат қилди. Масалани ҳал этиш имкониятини топиш ўрнига унга рад жавоби берилди.

Энг ажабланарлиси, ҲЖ маъмурияти (раиси М.Ҳамроқулов) негадир новвой Қўчқор Ризақуловни ишдан бўшатиш ҳаракатига тушди. Бу мақсадга эришилди ҳам. Лекин бунда қонунга риоя қилинмади. Меҳнат шартномасини маъмурият ташаббуси билан бекор қилишда Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг бир йўла бешта моддаси талаби бажарилмаган. Тўғри, ишдан бўшатиш ҳақидаги буйруқ имзолангунча бир қанча ҳужжатлар, далолатномалар, билдириш хатлари расмийлаштирилган, касаба қўмдан розилик сўралган. Аммо барча ҳаракат ғайриқонунийдир.

Агар синчиклаб ўрганилса, буларнинг замирида Қ.Ризақуловга ўзи ишлаб турган новвойхонани хусусийлаштириб бермаслик нияти мавжудлиги аён бўлади. Буни эса маъмуриятнинг ғирром ўйини, деб атаса тўғри бўлади. Бу ерда ҳам барча ҳужжатлар Давлат тили тўғрисидаги қонунга зид ҳолда расмийлаштирилмоқда.

ЁМОННИНГ КУЧИ ЯПАЛОҚҚА ЕТИБДИ

Тақдир унга шахсий турмуш масаласида шафқат қилмади, ёлғиз қолди. Шунинг таъсиридамикин асаблари ўта толиқди. Ногиронлик расмийлаштирилган бўлса-да, шифокорлар унинг ишлашига расман рухсат беришди. Шундай бир вазиятда Паст Дарғом туманидаги «Балхиён» ҳиссадорлик жамияти маъмурияти уни - котиба Раҳима Алимовани ишдан бўшатди. Шикоятни текширишда қуйидагилар аниқланди.

Р.Алимовани ишдан бўшатилишига котиба лавозими қисқартирилаётгани асос қилиб кўрсатилган. Маъмурият унга гўёки корхонанинг тикув цехидан иш таклиф этган эмиш. Ҳолбуки, Р.Алимовага бу иш таклиф қилинганда «Балхиён» ҲЖда штатлар қисқартирилишига доир бирорта юридик ҳужжат бўлмаган. Кейинчалик ҳам лавозим қисқартирилаётгани ҳақида ходим белгиланган муддатда огоҳлантирилмаган. Ходимга бошқа иш топиш учун имкон берилмаган, меҳнат биржаси хабардор қилинмаган. Хуллас, штатни қисқартириш, яъни ходимни ишдан бўшатиш жараёнидаги тадбирлар қонун талаблари даражасида бажарилмаган.

Шуларга асосланиб, касаба уюшмалари Самарқанд вилоят кенгаши Р.Алимовани аввалги лавозимига тиклашни талаб этди. Аммо «Балхиён» ҲЖ маъмурияти (раиси Б.Абдураҳимов) касаба уюшмаларининг қонуний талабини ҳеч бир асоссиз равишда бажармаяпти. Энди бу иш судда кўрилади.

Яна бир гап. Корхона маъмурияти Р.Алимова билан меҳнат шартномасини штат қисқарганлиги сабабли 1996 йил 11 декабрдаги буйруққа асосан бекор қилган. Кейинроқ, яъни 30 декабрда Р.Алимованинг аризаси бўлмаса-да, котиба ўз ихтиёри билан ишдан бўшади, деган мазмундаги 156-буйруқ чиқарилган. Ва, ниҳоят, «Балхиён» ҲЖ маъмурияти вилоят касаба уюшма кенгашига хат ёзиб, унда Р.Алимова 1986 йилдан руҳий хасталик бўйича ҳисобда туришини маълум қилган. Лекин Самарқанд вилоят 5-ТМЭК маълумотномасига қараганда, Р.Алимова бу жиҳатдан 1997 йил мартида биринчи марта кўрикдан ўтган. Ҳиссадорлик жамияти инсон шаъни дахлсизлигини унутиб қўйдими? Улар нега қонуний талабни бунчалик қатъият билан рад этишаяпти? Ходимга етказилган маънавий зарар учун ким жавобгар бўлади? Бу саволларга суднинг узил-кесил қарори жавоб бўлади, деб ўйлаймиз.

А. САИМОВ,
Касаба уюшмалари Самарқанд вилоят кенгаши меҳнат ҳуқуқи бўлими мудири.
Р. ҚУРБОНОВ,
«Ишонч» мухбири.

- Мустақил мамлакатимизда меҳнаткашларни ижтимоий муҳофаза қилишга ҳар томонлама катта эътибор бериб келинмоқда. Ўтган йилнинг «Инсон манфаатлари йили», 1998 йилнинг эса «Оила йили» деб эълон қилинишининг ўзи фикримизни яққол исботлаб турибди. Бу борада қабул қилинган қатор қарорларда солиқ тизими ходимлари зиммасига ҳам маъсулиятли вазифалар юклатилган. Уларни бажариш соҳасида амалга оширилаётган тадбирлар устида тўхталсангиз...

- Гап оила манфаати ҳақида борар экан, уни савдо ҳамда хизмат кўрсатиш корхоналари ходимларининг фаолиятисиз тасаввур этиш қийин. Республика Вазирлар Маҳкамасининг биргина ўтган йилги «Озиқ-овқат маҳсулотларининг айрим турларини сотишни тартибга солиш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорини олиб қаранг. Улар туб моҳияти билан оилалар манфаатларини ҳимоялашга қаратилган. Ана шу амалий чоралардан кейин бу соҳада аҳвол бирмунча яхшиланди. Бироқ, айрим «ўзим бўлай» қабилида иш кўраётган нафси бузуқ кимсаларнинг қилмишлари туфайли кўпчилик кишилар кўнгли озор чекаяпти.

Бўлимимиз мутахассислари вилоят ҳудудидаги мулкчиликнинг турли шаклидаги савдо дўконларида бўлиб, юқоридаги қарорларнинг ижроси билан танишдилар. 1997 йил давомида ўтказилган 2884 текширувнинг 2223 ҳолатида турли қоидабузарликларга йўл қўйилганлиги аниқланди. Бу борада «Ўзбекбирлашув» тизими савдо ходимлари ўзига хос «рекорд» қўймоқдалар. Юқоридаги салбий ҳолатларнинг 779 таси қишлоқ савдоси дўконларида содир этилган. Бунинг натижасида давлат хазинасига 10859,6 минг сўм зарар келтирилган.

Масаланинг иккинчи, янада муҳим томони шундаки, бу қонунбузарликлар натижасида нафақат харидорлар, балки ўша баднафсларнинг оила аъзолари ҳам озор чекаяптилар. Қоидага хилоф йўлдан юрган 108 кишига нисбатан ҳуқуқий органлар томонидан жиноий иш қўзғатилди. 1772 савдо ходими катта миқдордаги жаримага тортилди.

- Баъзи диёнатсиз савдогарлар харидорлар ҳақининг ҳам бўйидан, ҳам энидан уриб, уларни ниҳоятда ранжитмоқдалар. Маҳсулотлар устига очиқ-ойдин айтиб олинадиган «шапка» бир томону, ҳисоб-китобда «янглишиб» қилинадиган хиёнатлар кейинги пайтда кўпайиб кетаяпти.

ҚОНУНБУЗАРЛИКНИНГ ОХИРИ ВОЙ

Суҳбатдошимиз Қашқадарё вилоят давлат солиқ бошқармаси савдо ва хизмат кўрсатиш корхоналарини назорат қилиш бўлимининг бошлиғи Рустам АНДАЕВ.

- Тўғри, бўлимимизга бундай эътирозлар битилган мактублар, хабарлар, қўнғироқлар кўплаб келиб турибди ва улар юзасидан текширишлар ўтказилганда далиллар тўлиқ тасдиқланмоқда.

Харидор Ж.Жумаев Касби туманидаги савдо-ишлаб чиқариш корхонасининг 3-сон аралаш моллар дўконига кириб, чой ва гуруч харид қилган. Дўкон мудири С. Хидиров ундан 153 сўм ошиқча ҳақ олган. Қарши шаҳар «Шўртан» савдо очиқ ҳиссадорлик жамиятига қарашли «Гунгон» дўкони сотувчиси Ф.Удаев ҳам харидор Ж.Тожиев ҳақидан 78 сўм уриб қолганда, солиқчилар тузоғига илинди.

1997 йил давомида солиқчилар томонидан ўтказилган текширишлардан 129 ҳолатда харидор ҳақига 16238 сўм хиёнат қилинганлиги аниқланди. Эл ризқини туя қилган қонунбузарларга тегишли чора кўриш учун тўпланган барча ҳужжатлар прокуратура, суд, ички ишлар органларига оширилди.

Айни вақтда дори-дармонлар баҳоси ниҳоятда кўтарилиб кетди. Бунинг устига нафсига қурт тушган баъзи дорихона ходимлари нарх устига нарх қўйиб касалларнинг қарғишига учрамоқдалар. Шаҳрисабз шаҳар «Тобиш» ҳиссадорлик жамиятига қарашли 4-дорихона сотувчиси Д.Ғаниева харидор Ш.Теляев ҳақидан 150 сўм ошиқча олганлиги оқибатида 2 йил озодликдан маҳрум этилиб, мол-мулки мусодара қилинди.

Мол-дунёга ҳирс қўйган баъзи кимсалар шаҳар бедарвоза деб ўйлаб, шундай қалтис ишларга қўл урадиларки, «тавба» деб ёқа ушлайсан. Қарши шаҳар Юқорибоғот кўчаси, 62 уйда яшовчи Маҳбуба Раҳимова каттагина қўлбола ароқ тайёрлаш цехи очиб олган. Унинг уйи текширилганда 229 дона қўлбола «Русароғи», 61 ва 0,5 л сиғимли «Шаҳрисабз ароғи», 78 литр спирт, ароқ ва вино тайёрлайдиган турли-туман мосламалар, беҳисоб акциз маркалари, ёрлиқ қоғозлари топилди ва ашёвий далиллар сифатида мусодара қилинди.

Вилоятда шахсий бойлик орттириш учун ана шундай қинғир йўлга кириб кетган ўзбошимчалар оз дейсизми? Уларни юртдошларининг соғлиги сира ташвишлантирмайди. Кўпгина кишилар ана шундай қўлбола ароқларни ичиб заҳарланиб, ҳатто ҳаётдан кўз юмаётирлар. Атрофдагилар, айниқса қўни-қўшнилар, маҳалла фаоллари, оқсоқоллари юз-хотир қилиб, бу ҳолни кўриб-кўрмасликка, эшитиб-эшитмасликка олмоқдалар, қонунбузарларни инсофга чақирмаётирлар.

- Ҳали биз солиқ маданиятидан анча йироқмиз. Бунда мен ҳам солиқчилар, ҳам солиқ тўловчиларни назарда тутаяпман. Якка тартибда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчиларгина эмас, ҳатто каттагина ташкилот раҳбарлари ҳам даромадларини яшириш, қинғир йўллар билан солиқдан қочиб қолиш йўлларини излайдилар. Ёки бундай эмасми?

- Худди шундай. Юқорида таъкидлаганингиздек, бундай ҳолатларнинг содир этилиши бизда ҳали солиқ маданиятининг тўла шаклланмаганлигидир. Давлат бюджети учун қайғурадиган, барча солиқларни вақтида тўлашни ўз бурчи деб ҳисоблайдиган ташкилот раҳбарлари кўпчилик. Лекин оқибатини ўйламасдан қинғир йўлларга қўл урадиганлар ҳам йўқ эмас.

Муборак туманидаги савдо ҳиссадорлик жамиятида солиқ ва тўловларнинг ҳисобланиши ҳамда уларнинг давлат бюджетига ўз вақтида ўтказилиши текширилганда, молиявий қонун-қоидалар бузилганлиги сабабли жарималар билан 141400 сўм қўшимча ҳисобланди. Корхона раҳбари И.Чориев ҳамда бош ҳисобчи А.Йўлдошевлар ҳам жазодан қутилиб қолмадилар. Улар катта миқдорда маъмурий жаримага тортилдилар. Шаҳрисабз шаҳридаги «Такси» ҳиссадорлик жамияти, Касби туманидаги «Наврўз» хусусий фирмаларида ҳам худди ана шундай ҳолатларга йўл қўйилганлиги учун қўшимча солиқ ҳамда жарима ундириб олинди.

Хуллас, қандай кўринишда бўлмасин қонунбузарликнинг охири ёмон оқибат билан тугалланганлигига гувоҳ бўлдик. Ҳа, дунёда ҳеч нарса тўғрилик, ҳалолликка етмайди!

Суҳбатдош:
Қ.ЭГАМБЕРДИЕВ.

БИЗДАН СЎРАБСИЗ

Саволларга ҳуқуқшунос Карим МУХТОРОВ жавоб беради

- Тошкент шаҳрида жойлашган фирмада ишлайман. 3 йилдан буён меҳнат таътилида бўлганим йўқ. Сўрасам бошлиғимиз бизда таътил берилмайди, деб жавоб берди. Шу тўғрими?

С.МЎМИНОВ,
Тошкент шаҳри.

21 декабрь 1995 йилдаги қонун билан қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат Кодекси талабларига мувофиқ, мулкчиликнинг барча шаклидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотларда, ҳатто айрим фуқаролар ихтиёрида меҳнат шартномаси асосида ишлаётган барча жисмоний шахсларнинг меҳнатга оид муносабатлари, шу жумладан, меҳнат таътилига тегишли масалалар меҳнат тўғрисидаги қонунлар билан тартибга солинади. Шундай экан, Сиз «фирма»да ишласангиз ҳам йилига бир маротаба таътилда бўлиш ҳуқуқига эгасиз.

***

Ўриндошлик асосида ишлаш учун қандай ҳужжатлар талаб қилинади. Асосий иш жойидан рухсат олиш шартли ва иш вақти қандай бўлади?

Д.РАҲМАТОВ,
Бухоро вилояти.

Амалдаги қонунга асосан ўриндошлик асосида бошқа бир муассасада ишламоқчи бўлган ходим паспортини, шу лавозимда ишлаш ҳуқуқини берувчи гувоҳнома (дипломи)ни кўрсатиши ва асосий иш жойидан маълумотномани тақдим қилиши шарт.

1989 йилдан бошлаб ўриндошлик асосида ишлаш учун асосий иш жойидаги иш берувчи ва касаба уюшма қўмитасининг розилиги талаб қилинмайди. Асосий иш жойидан бериладиган маълумотнома фақат ходимнинг асосий иш жойи борлигини кўрсатувчи ҳужжатдир.

Ўриндошлик асосида ишловчи ходимлар бир кунда тўрт соатдан ошмайдиган ишга жалб қилиниши, дам олиш кунида эса, тўлиқ иш куни давомида ишлаши мумкин. Бунда ўриндошлик асосида ишлаётган ходимнинг бир ойлик иш вақти шу тоифадаги асосий ходимнинг бир ойлик иш вақтининг ярмидан ошиб кетмаслиги керак.

Ўриндошлик асосида ишлашга ҳамма ходимларга ҳам йўл қўйилавермайди. Муассасаларнинг раҳбарлари касаба уюшма қўмитаси ёхуд ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан биргаликда меҳнатнинг алоҳида шарт-шароитлари ва тартибига риоя қилувчи айрим касб ва лавозим ходимларига нисбатан ўриндошлик асосида ишлашга чеклаш ўрнатишлари мумкин. Масалан, ҳомиладор аёллар, 18 ёшга тўлмаганлар, транспорт ҳайдовчилари шулар жумласига киради.

***

Йиллик таътил даврида Қозоғистон Республикасида яшовчи қариндошларимникида бўлдим ва у ерда касал бўлиб қолдим. Менга касаллик варақаси беришди. Қайтиб келиб, бу вақтинча ишга қобилиятсизлик варақасини ишхонамга топширсам, қабул қилишмади. Шу тўғрими?

Ҳ.МУРТАЗАЕВА,
Тошкент шаҳри.

Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Ижтимоий суғурта фондининг 1994 йилда тасдиқлаган «Меҳнатга қобилиятсизлик варақаси ва маълумотнома бериш тартиби тўғрисидаги Инструкция»сининг 27-бандига мувофиқ чет давлатларда бўлган даврида Ўзбекистон фуқаросининг касаллик даврига олган ҳужжатлари турар ёки иш жойидаги даволаш муассасалари тиббий консультатив комиссиялари томонидан ишга қобилиятсизлик варақасига алмаштирилиб берилади. Ундан кейингина бу варақани ишхонага топшириш керак.

Чет давлатларда касал бўлган оила аъзолари ва қариндошларига қараб турганлиги учун берилган ҳужжатлар ҳам худди шу тартибда алмаштирилади.

***

Касаллик даврида ходимни ўз хоҳиши билан вазифасидан озод қилиш мумкинми?

Б.МАМАТОВ,
Навоий вилояти.

Амалдаги қонунга асосан ходим меҳнат таътилида ёки вақтинча ишга қобилиятсизлик даврида иш берувчи номига ариза ёзиб, ўз хоҳиши билан ишдан бўшаш ҳуқуқига эгадир. Касаллик ва меҳнат таътили даврида иш берувчи ташаббуси билан ходимни вазифасидан озод қилинишига йўл қўйилмайди. Бу Ўзбекистон Меҳнат Кодексининг 100-моддасида кўрсатиб ўтилган.

***

Ишдан бўшаган эдим. Меҳнат дафтарчамга ишдан бўшатилганим сабаби ёзиб қўйилипти. Мен норозиман.

М.ДИЛМУРОДОВ,
Тошкент шаҳри.

Ўзбекистон Меҳнат Кодексининг 81-моддасига асосан ходимнинг меҳнат дафтарчасига меҳнат шартномасини бекор қилиш асослари (сабаблари) ёзилмайди. Ишдан бўшаш сабаблари меҳнат дафтарчасига 1996 йилнинг 1 апрелига қадар ёзилар эди.

Қонун бузилган экан, демак Сизнинг илтимосингизга ва меҳнат дафтарчаларини юритиш тўғрисидаги Йўриқномага мувофиқ маъмурият ишдан бўшаганлигингиз сабабини кўрсатмасдан меҳнат дафтарчаси дубликатини ёзиб бериши керак. Бунда меҳнат дафтарчасининг эскиси ҳам ходимга қайтариб берилади.

***

Меҳнат дафтарчамни бошқа бир ишхонага олиб бориб кўрсатишим зарур бўлиб қолди. Кадрлар бўлимига кириб меҳнат дафтарчамни икки кунга бериб туришларини сўраган эдим, лекин беришмади.
Шу тўғри муносабатми?

Б.БОБОХЎЖАЕВ,
Самарқанд шаҳри.

Ўзбекистон Меҳнат Кодексининг 108-моддасига биноан ходимнинг меҳнат дафтарчаси иш берувчи томонидан фақат ходим билан меҳнат шартномаси бекор қилинган куни унга берилади.

Меҳнат дафтарчаларини юритиш тартиби тўғрисидаги Йўриқномага асосан ходимларга уларнинг илтимосига кўра меҳнат дафтарчасидан тасдиқланган кўчирма олиб берилади.

Шунинг учун Сиз фақат меҳнат дафтарчангиздаги маълумотлардан кўчирма олиб беришларини талаб қилишга ҳақлисиз.

Ҳуқуқий саҳифа

ТАЪСИРЧАН ФАОЛИЯТ

Самарқанд вилоят прокуратураси умумий назорат бўлими бошлиғи Муҳиддин БАҲРИДДИНОВ ҳикоя қилади:

Республика Президентининг ижтимоий муҳофазага оид Фармонлари ва Вазирлар Маҳкамасининг иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш, кам даромадли оилаларни, нафақахўрлар ва ногиронларни ижтимоий ҳимоялашга қаратилган қарорлари, қонунлар ва шу каби ҳужжатлар ижросини назорат қилиб борган фаолиятимизнинг асосини ташкил этади. Масалан, биз аввалига вилоят ҳудудида у ёки бу соҳада иқтисодий аҳволни ўрганиб, таҳлил қилаяпмиз. Кейинги пайтда «Ер тўғрисида»ги Қонун ижроси бўйича шикоятлар кўпайиб кетди. Биз аҳволни ўрганиб чиқиб, қишлоқ хўжалиги эҳтиёжи учун ажратилган ерлардан қандай фойдаланилаётганлигини текширдик.

Жумладан, Гўзалкент туманидаги «Қурилиш» жамоа хўжалиги раиси А.Уринов ўтган йили пахта экишга режалаштирилган 11,6 гектар майдонни пиёз экиш учун бериб юборган. Шу ҳаракати билан хўжаликка қарийб 25 миллион сўмлик зарар келтирган. Ваҳоланки, ўшанда хўжаликка полиз экини учун режа бўйича 1 гектар ер ажратилган.

Биз бошқа соҳаларда ҳам шундай йўл тутамиз. Масалан, ташқи иқтисодий савдодаги аҳвол ўрганилганда, кўплаб «ишбилармон»лар юртимиздан хом ашё ёки маҳсулот олиб чиқиб, ўрнига маҳсулот эмас, нақдига пул ишлаш йўлига тушганлар. Жумладан, вилоят кинолаштириш ва кинофильмларни ижарага бериш бошқармаси бошлиғи Ҳ.Толибоев, бошлиқнинг биринчи ўринбосари И.Мухторов каби шахслар «Самарқанд» корхонаси орқали Белоруссиядаги «Арканар» жамиятига катта миқдорда ферментланган тамаки юбориб, ўрнига эса янги кинофильмлар олиб келиши лозим эди. Бироқ, улар тамакини пуллаб, қалбаки ҳужжатлар билан илгари ҳисобдан чиқарилган кинофильмларнинг номларини ўзгартириш билан қайта даромад олишган. Маблағни эса ўзлаштириб юборганлар. Ана сизга «уддабурронлик»!

Фақат бугина эмас. Қишлоқ хўжалик экинларини пайҳон қилишга қарши кураш, техника, ёқилғи мойлаш материалларидан фойдаланиш, банк, молия, кредит, ўзаро тўловлар, қимматли қоғозлар бўйича ҳам бир қатор текширишлар ўтказилди. Умуман, 1996 йилда 1245 та назорат тартибида текшириш ўтказилди, аниқланган 356 та ғайриҳолат бўйича жиноий иш қўзғатилди.

Йирик корхоналар ишлаб чиқараётган маҳсулотларнинг сифати ҳам назорат қилинади. «Кишмиш» консерва ишлаб чиқариш корхонасида тайёрланган олхўри шарбатининг давлат стандартига мувофиқлиги текширилганда у истеъмолга яроқсиз эканлиги аниқланди ва сотилиши тақиқланди, корхона омборидаги 989 шартли банка гуава, 508 банка олхўри шарбати кўп вақт сақланганидан сифати бузилган. Худди шундай ҳолатлар «Тайлоқконсерва» жамиятида, «Кильдон» жамиятида ҳам аниқланди.

Суҳбатдош: Маҳбуба ҲАЙИТОВА.

Ҳуқуқшунос ҳузурида

ДАМ ОЛИШ ВАҚТИ

Ҳар йили бериладиган меҳнат таътили ҳам ходим ўз таъбигача тасарруф этиш ҳуқуқига эга бўлган ишдан бўш вақт ҳисобланади.

Қонунда йиллик таътилларнинг асосий ва қўшимча турлари кўзда тутилган. Асосий таътил ҳам қўшимча таътил ҳам дам олиш ва иш қобилиятини тиклаш учун берилиб, бу муддатда иш ўрни (мансаби) ҳамда ўртача маоши сақланади. Йиллик асосий таътилнинг давомийлиги Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 134-моддасида белгилаб қўйилган ва олти кунлик иш ҳафтаси ҳисобида ўн беш иш кунидан кам бўлмайди. Демакки, икки кун дам олинадиган беш кунлик иш ҳафтаси амал қилган чоғда таътил иш графиги бўйича эмас, балки белгиланган иш кунлари миқдорида календар бўйича берилади. Шунинг учун ўн беш иш кунига фақат дам олиш куни (якшанба) ва таътил муддатига тўғри келган байрам кунлари қўшилади. Ҳафтадаги иккинчи дам олиш куни ҳисобига таътил кунлари кўпаймайди. Бу шунинг билан изоҳланадики, таътилнинг давомийлиги қонун билан иш йили учун календар бўйича белгиланган. Бундан ташқари икки кун дам олиб беш кунлик иш ҳафтаси тартибида ишловчи шахслар ҳам иш вақти оралари миқдори бўйича олти кунлик иш ҳафтаси бўйича ишловчи ходимлар қатори ишлайдилар ва дам оладилар.

Бошқача сменалилик графиги бўйича ишловчи шахслар хусусидаги масала ҳам иш вақти жамлаб ҳисобланган ҳолда худди шундай ҳал қилинади. Улар ҳам иш вақтининг муайян миқдорини бажаришлари ва ишларнинг шу тури учун белгиланган муддатли таътилдан фойдаланишлари керак.

Шундай қилиб, таътилнинг давомийлиги иш вақтининг ҳафтанинг кунлари ва вақтнинг бошқа бўлаги бўйича тақсимланиш тартибига боғлиқ эмас.

Ёши ва сиҳат-саломатлигининг ҳолатига қараб, ходимларнинг баъзи қатламлари учун асосий таътил бирмунча кўпроқ (узайтирилиб) белгиланган. Яъни 18 ёшга етмаган шахслар ва ишловчи 1 ҳамда 2 гуруҳ ногиронларига таътил 30 календарь куни миқдорида берилади.

Агар ходим таътил берилаётган йили 18 ёшга тўлса, таътилнинг давомийлиги алоҳида ҳисоблаб чиқилади. Яъни, 18 ёшга тўлгунча бўлган иш вақти учун ҳар бир календар ойига 2,5 (30:12=2,5) таътил куни, 18 ёшга тўлгандан кейинги вақт учун умумий асосларда, яъни ёш ходим эгаллаб турган мансаб ёки у бажараётган иш учун белгиланган миқдорда тайинланади.

Чунончи, 15 кунлик таътил белгиланган чоғда 18 ёшга тўлганидан кейин ходимга таътил ҳар ойлик иш учун 1,25 иш куни ҳисобида (15:12=1,25) тайинланади.

Масалан, слесар шу йили 18 ёшга тўлгунича 5 ой , 18 ёшга тўлганидан кейин эса 7 ой ишлади. Бу ҳолда таътилнинг давомийлиги:

5 ой х2,5 иш куни = 12,5, яъни 13 иш куни.

7 ой х 1,25 иш куни = 9 иш куни.

Жами - 13+9=22 иш куни ҳисобида белгиланади.

Меҳнат вазифаларининг хусусиятлари ва бошқа ҳолатлардан келиб чиқиб, қонун томонидан ходимларнинг айрим қатламларига ҳам узайтирилган таътил белгиланади. Бундай ходимлар қатламига, масалан, педагогик ходимлар, илм-фан ходимлари ва бошқалар киради, уларнинг йиллик таътиллари 48 иш кунини ташкил этади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1992 йил 4 январдаги «МДҲнинг ташкил этилганлиги тўғрисидаги битимни ратификация қилиш тўғрисида»ги қарори ва Вазирлар Маҳкамасининг 1992 йил 29 апрелдаги 210-сонли тегишли қарорига асосан, давлатнинг тегишли қонун ҳужжати қабул қилингунича, ходимларнинг юқорида кўрсатилган қатламлари учун узайтирилган асосий таътилларнинг энг кам муддати илгари амал қилиб келган қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Тегишли қонун ҳужжати (Ўзбекистон Республикасининг «Давлат хизмати тўғрисида»ги Қонуни қабул қилингунича давлат идораларининг хизматчиларига узайтирилган асосий таътил бериш тартиби Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 1995 йил 21 декабрдаги «Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексини кучга киритиш тартиби тўғрисида»ги қарорининг 6-банди билан белгиланиб илгаригисича қолади. Бу уларнинг энг кам таътил муддати улар учун илгари белгиланган таътилларнинг ялпи давомийлигидан кам бўлмаслиги керак. Меҳнат қонунлари ва бошқа меъёрий ҳужжатларида белгиланганидан ташқари йиллик узайтирилган таътиллар, шунингдек, меҳнат шартномаси шартларида кўзда тутилиши, ёхуд тармоқ битимлари, жамоат шартномаларида белгилаб қўйилиши мумкин.

Шунингдек, амалдаги меҳнат қонунларида йиллик қўшимча таътиллар ҳам белгиланган. Ноқулай меҳнат шароитларида ишлаганлик ва ишнинг алоҳида хусусияти учун (УР МКнинг 137-моддаси) ва оғир ҳамда ноқулай табиий-иқлим шароитида ишлаганлик учун (УР МКнинг 138-моддаси) шундай таътиллар берилади.

Бундай таътилларнинг энг кам муддатини белгилашнинг ҳозирги пайтда амал қилаётган тартиби илгаригисидан хийла фарқ қилади.

Меҳнат Кодексининг 137-моддасига мувофиқ қўшимча таътил олиш ҳуқуқини берувчи корхоналардаги ишлар, касблар ва мансабларнинг рўйхати, таътилларнинг давомийлиги, уларни бериш тартиби ва шартлари эндиликда тармоқ битимлари, жамоа шартномалари (улар тузилмаган тақдирда - иш берувчи томонидан касаба қўмитаси ёхуд ходимларнинг ваколатли бошқа органи билан келишган ҳолда) да фақат Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва Соғлиқни сақлаш вазирликлари томонидан тасдиқланган меҳнат шароитларини баҳолаш усули асосида белгиланади.

Бинобарин, корхоналар (тармоқлар) бажарилаётган ишларнинг зарарлилик ва хавфлилик даражасини, шунингдек қўшимча таътиллар давомийлигини ўша усулда кўзда тутилган, тартиб ва доирада, яъни меҳнатнинг мавжуд шарт-шароитлари ва хусусиятини гигиеник баҳолаш мезонлари асосида иш жойларини аттестациядан ўтказиш йўли билан, ишлаб чиқариш муҳити омилларининг зарарлилик ва хавфлилик, меҳнат жараёнининг оғирлилик ва тигизлик кўрсаткичлари бўйича гигиеник таснифлаш асосида белгиланади. Бунда иш жойларини аттестациялаш барча иш берувчилар учун мажбурий эканлигига алоҳида эътибор бериш лозим.

(Давоми бор).

Н.ЕФИМОВА,
Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси кенгашининг меҳнат ҳуқуқи нозири.

(Давоми, боши 24 февраль сонида)

ҲУҚУҚИЙ ДЕМОКРАТИЯГА ДОИР НАШРЛАР

Республикамизда инсон ҳуқуқлари Миллий Марказининг ташкил этилиши ҳуқуқий-ижтимоий ҳаётимизда катта воқеа бўлганлигини алоҳида кўрсатиб ўтиш жоиздир. Жамоатчилик фикрини ўрганишни кенг йўлга қўйиш мақсадида кўрилаётган тадбирлар кўлами ҳам кенгайиб бормоқда. «Ижтимоий фикр» маркази йўли билан инсон ҳуқуқлари ва манфаатлари бўйича жамоатчилик фикрини тўплаш, демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш, Ўзбекистон фуқароларининг ижтимоий онгини шакллантиришга доир кўпгина масалалар ҳал этилмоқда.

Келажаги буюк Ўзбекистонда юз бераётган бу каби жамиятни демократлаштиришга оид ўзгаришлар турли нашрлар орқали ёритилиб, улар оммавий адабиётлар сифатида жойларда кенг тарқатилмоқда.

- Чиндан ҳам ҳуқуқий демократияга бағишланган нашрлар фуқароларда қизиқиш уйғотмоқда,- дейди марказининг етакчи мутахассиси Ф.Гасанов.- Шу сабабли ҳам марказимиз ўз ноширлик фаолиятини кенг йўлга қўйиб, демократия ва инсон ҳуқуқларига бағишланган адабиётларни кўплаб чоп этиш тадбирларини кўрмоқда.

Кейинги қисқа вақт ичида йигирмадан ортиқ номдаги нашрлар чоп этилди ҳамда босмага тайёрланди. Улар тўплам, рисола ва китоблардан иборат ҳолида мухлисларга тақдим этилмоқда. Шу ўринда «Тил ва қонун», «Ҳуқуқий маданият ва инсон ҳуқуқи» каби нашрларни кўрсатиб ўтмоқчиман. БМТ Дастури асосида «Ўзбекистон Республикасида демократия инсон ҳуқуқи ва такомиллашган бошқарув тизими» деган тўплам ҳам босилиб чиқди. Шунингдек, «Процессуал этика: қарашлар ва муносабатлар» деб номланган тўплам ҳам босилиб чиқди.

«Сиз ўз ҳуқуқ ва бурчларингизни биласизларми?» деган нашрда Ўзбекистон фуқаролари ҳуқуқ ва бурчлари масалалари атрофлича ёритиб берилди. Шунингдек, бу китобнинг саҳифаларида кўпчилик ўзини қизиқтираётган ҳуқуқий масалаларга оид қатор саволларга жавоб топади.

Марказ йилнома кўринишидаги нашрни чиқаришга ҳам киришди. Ўзбек ва рус тилларида чоп этиладиган бу нашрда ҳам инсон ҳуқуқларига бағишланган талайгина маълумотли ахборотларга кенг ўрин берилади.

Ҳуқуқий билимларнинг илмий-назарий асосларига бағишланган қатор китоблар эса босмага ҳозирланди. Улар орасида инсон ҳуқуқларига доир дарслик ва ўқув-методик адабиётлар ҳам бор. «Инсон ҳуқуқи» деб номланган ўқув методик адабиёт шулар жумласидан. Инсон ҳуқуқлари билимлари бўйича машғулотларни олиб боришда бу қўлланма олий ўқув юртлари талабалари учун фойдали адабиёт бўлиб хизмат қилади.

Акбар АЛИЕВ.

САМАРҚАНД ҚЎЗҒОЛОНИНИНГ 130 ЙИЛЛИГИГА

ЖАСОРАТ ВА ХИЁНАТ

(Давоми. Боши аввалги сонда).

Тахт ва озодлик

Руслар билан сулҳга эришиб, ўзини анча тутиб олган амир Музаффар бор куч билан имкониятини ўғли Абдулмалик тўра ва унинг тарафдорларини маҳв этишга, тумтарақай қилишга қаратади. Мирзо Абдулазим Сомий таъкидлайдики, «ҳукмдор тўранинг ишлари юришиб, ғалаба қилгудек бўлса, шак-шубҳасиз, ҳокимият унга ўтиб, подшоҳликни даъво қила бошлайди деган хавфда эди. Шу боисдан, тўранинг обрўйини тукиш, ўжарлигини жиловлаб қўйиш тадбирларини кўра бошлади».

Амир Музаффар рус босқинчиларига қарши амирлик ҳудудида катта мавқеъ ва халқ ишончига сазовор бўлиб, кураш бошида турган ўғли Абдулмалик тўрага қарши азалий синалган макр-ҳийлани ишга солади. Бунда, яна ўша Шукурбий иноқнинг қўли бўлиши эҳтимолдан холи эмас.

Абдулмалик тўранинг муқаддас жиҳодга отланган қўшинида Қарши беклиги лашкари ҳам бор эди. Лашкарбошиларнинг аксарияти манғит қавмидан эди. Улар орасида Мўминбек тўқсоба исмли айёр, кескир киши ҳам бўлган. Бир ишга киришса ҳал қилмай қўймайдиган бу кимсани Мўмин поки деб атаганлар. Ана шу Мўмин покига киши юборилиб, катта ваъдалар берилиб, қандай қилиб бўлмасин Тўранинг қўшинини тарқатиб юбориш вазифаси топширилади.

Мўмин поки тўра тарафдори бўлган, чор-атрофдан йиғилиб келган ҳокимлар, лашкар бошлиқлари, эътиборли баҳодир ва паҳлавонларга хат ёзиб, «Урис билан амир аҳднома тузиб ярашди, энди улар биргаликда Шаҳрисабз устига Усмонга қўшиб ўрис аскарларини юбораётир», деб ваҳима солади. Хатлар қилғиликни қилади. Ҳокимлар, айниқса, Шаҳрисабз, Китоб беклари шаштларидан қайтадилар.

Қамал қилинган Самарқанд эрта-индин тўра қўлига ўтай деб турганда Мўмин покининг иғвоси билан лашкарлар бирин-кетин изларига қайтиб, тарқала бошлайди. Абдулмалик тўра, бир қанча беклар қанчалик саъй-ҳаракат қилмасинлар, Буҳоро ва рус қўшини биргаликда келиши ёлғон эканлигини айтмасинлар, руҳи пасайган ғазотчиларни ушлаб туриб бўлмади.

1

Шу тариқа русларга қарши Абдулмалик тўра уюштирган сўнгги ҳамла ҳам сўнади. Бу парокандалик руслар зулмидан кўра тожу тахтдан ажраб қолиш ваҳми билан боғлик эди. Ватанни сақлашдан ўз тахтини, мавқеини қутқариш афзал кўрилиши оқибатлари нималарга олиб келганлигини бугунги авлод жуда яхши билиб олиши зарур.

1868 йилда Кауфман билан сулҳга эришган, нафасини ростлаб олган амир Музаффар Абдулмалик тўрани, уни қўллаб-қувватлаган Қарши ва Ғузор аҳолисини жазолаш учун қўшин тортади. Хожа Муборакка келиб тушибоқ, Йўлдош Эшикоғобоши манғит ва Тўғаймурод эшик оғобошиларга тўрани тутишни буюради. Қарши ҳокими Нуриддинхон тўра ҳам аллақачон шундай топшириқ олган эди.

Амирнинг ўғлига, хусусан, русларнинг босиб келишига қарши нафрат билан ёнган халойиққа, ватанпарвар бекларга қарши ҳаракатлари натижа бермайди. Жўрабек, Бобобек каби ҳокимлар Самарқанд фитнасининг моҳиятини англаб, яна тўрани қўллаб-қувватлай бошлайдилар. Амир Музаффар тўрани топширишни талаб қилганда, улар мулойимлик билан шундай жавоб берадилар: «Тўра жаноб олийларининг тўнғич ўғли ва ҳукмдоримиз фарзандларидир. У бу ишларни амиримизга хайрихоҳ бўлган, давлат заволига йўл қўймаслик мақсадида, дин байроғини кўтаришга бел боғлаган баъзи олижаноб кишилар даъвати билан қилмоқда. Мабодо, ишлар юришиб кеттудек бўлса, бу жаноб олийларининг обрў-эътиборларини оширғусидир. Таассуфки, айрим ғаразли кимсалар тўранинг бу интилишини исён, шижоатини ғалаён деб, сиз жанобларининг феълини қайтаришга, орага адоват солишга ҳаракат қилмоқда... Энди тўра ўзини қутқариш учун бизнинг ҳудудда мақом топибдур. Одамийлик ва ориятни сақлаш важҳидан меҳмоннинг оёқ-қўлини боғлаб муҳолифга топшириш ярамайдир».

Лекин, Абдулмалик тўра яна мавқеини тиклаб олади. Амирнинг Самарқандда уюштирган иғвоси кўпчиликка ошкор бўлади. Қаршида тўра мустақиллик яловини кўтаради, энди унинг атрофида аввалгидан ҳам кўпроқ одам жам бўлади. Яна бекликлардан унинг ҳокимиятини тан олувчи иноятномалар кела бошлайди. Амир Музаффарнинг Абдураҳмонхожа Садр, Каримқулбий иноқ, Абдулазизбий ва бошқа бир неча ҳокимлари унга асир тушади. Муҳими шундаки, Бухородан, амир саройидаги нуфузли амалдорлар ва ҳарбий

2

бошлиқлардан ҳам унга итоат қилиш ҳақидаги мактублар, туҳфалар кела бошлайди. Муаррих, ўша пайтдаги вазиятни шундай ифодалайди: «Иш шу билан якун топдики, ул жаноби олийлари ёнида муқаддас ва бутун олам Оллоҳидан ўзга ҳеч нарса қолмади, зеро ҳамма юрак-юракдан тўрага талпинаётган эди».

Амирнинг Баҳодирбек парвоначи баҳрин деган энг яқин, кўп йиллардан буён хизмат қилган беги ҳам юз ўгириб ҳузурига келади. Ҳатто, тўрани тутиб келтиришга юборилган Йўлдош эшик оғобоши ҳам унинг томонига ўтиб кетади. Амир жуда оғир аҳволда қолиб, яна Шукурбий иноқ ва Яъқуб қушбегини маслаҳатга чақиради. Улар, «тўрага қарши кураш — давлат қулашига ва шармандаликка сабаб бўлади. Чунки, тўранинг исёни вақтида кофирларга қарши қаратилган эди, улар ҳозир ҳам русларга қарши курашга қизғин тайёргарлик кўряпти. Амир жаноблари эса руслар билан иттифоқда, шундай экан, «исёнкорлар аслида губернаторнинг душманлари, улар кофирларни қириб ташлаш ниятидадирлар, ҳозир ҳам уларни бартараф этишга тайёр турибдирлар. Бас, уларнинг қаршилигини синдириш биздан кўра, кўпроқ губернаторга зарурроқдир», деган фикрга келадилар. Амир Музаффар шундан сўнг губернаторга қуйидаги мазмунда хат ёзади: «Тўра атрофида бўлаётган уруғ-қавмлар ғалаёни, норозилик тўлқини, ул юксак давлатга бўлаётган ишончсизлик аслида Насронийлар келиши туфайлидир. Шу боис, Бухоро ва насроний давлатлари ўртасида дўстлик ва тинчлик ўрнатилгандан сўнг норозилик тўлқини кучайиб кетди... Сиз тарафингиздан тўра ва қавмларнинг ғалаёни асосларини йўқ қилиб ташлаш учун замбарак ва аслаҳалар билан қуролланган қўшин гуруҳини юбормоқ вожибдир».

Рус қўшинлари қўмондонлиги, шахсан Кауфманнинг буйруғи билан шу заҳотиёқ жангларда синалган, Жиззахни қонга ботирган 10 минг кишилик жангари қўшинни тиш-тирноғигача қуроллантириб Қаршига йўллайди. Амирнинг ҳам 10

3

минг сарбози от ўйнатиб Абдулмалик тўра ва унинг тарафдорларига қарши юришга чиқади. Рус қўшини Қўнғиртов томондан, амир лашкари Косон тарафдан ёпирилиб кела бошлайди. Ўртада қаттиқ жанг бошланади. Йўлдош Эшик оғобоши 2 минг кишилик отлиқ жангчилари билан руслар сафини бузиб, жасорат кўрсатади. Замбараклар, милтиқлар олдида қилич, найза, шоп иш бермай қолади. Гумбурлаб отилаётган замбараклар мудофаачилар сафини сийраклаштириб, майдонда минглаб жасадларни чўзиб ташлайди. Руслар Қаршини амир томонга бир гуруҳ юборишини сўрашган. Шу мақсадда жўнатилган тўда дарвоза яқинида душман йўқлигига амин бўлган. Аммо, Чўпонота тепалигида саноқсиз отлиқ тўдаларга кўзлари тушган. 2 июн куни тонгда мазкур оқсоқоллар яна шикоят билан келдилар. Майор фон Штемпел икки тўп ва икки рота аскар билан мазкур дарвозага келди ва чекинаётган кичик бир тўда билан тўқнаш келиб, отишма бошланди. Шу ўртада баъзилар Самарқанд халқининг тинч турганига ишора қилиб, дарвозадан ўнг тарафга қараб ўқ отмасликни сўрайди. Лекин тезда маълум бўлдики, душман хўжа Аҳрор дарвозасидан ўнгга — Бухоро дарвозаси тарафга ўтаётган экан. Шунда майор ўша томонга ҳужум қилиб, душман тўдаларини тарқатиб юборди ва қалъа истеҳкомига қайтди. Бирор соат ўтгандан кейин бутун шаҳар аҳолисининг бизга қарши қўзғолгани маълум бўлди. Душман тўдалари аҳоли ҳамроҳлигида ҳар томондан истеҳкомга яқинлаша бошлади. Аскарларимиз ҳужум қилиниши тахмин қилинган жойларни олдиндан ишғол қилдилар. Шаҳрисабзликлар ва Самарқанд халқи ўша жойларга қаттиқ ҳужум уюштирдилар. Ҳужумлар қайтарилди. Тун бўйи отишмалар тўхтамади. Баъзи ўринларда гарнизон аскарларининг ҳоли жуда оғир бўлди. Аскарларнинг фақат тоқати ва жасорати туфайли ўзларининг чарчаганликларини ҳис қилишга йўл қўймадилар.

Кейинги жанг, 3 июн кунги ҳужум кечагидан ҳам қаттиқроқ бўлди. Лекин шаҳрисабзликлар соат 3 ларда Ургут йўлидан чекина бошладилар. Қамал қилувчилар ҳам истеҳком атрофидан кетадилар. Кундуз соат 5 ларда душман боғлардан чиқиб келиб, янгидан ҳужум қилди. Ором олиш узоққа чўзилмади. Отишма бошланди. Икки кун мобайнида биринчи марта одамларимиздан юз эллик нафари сафдан чиқди. Шу тариқа, талофат давом этаверса, икки кунда истеҳкомнинг барча деворларини муҳофаза қилиш имконидан ажраламиз. Биз шундай фикр билан ўзимизни овутардик: душман истеҳкомга кириб оладиган бўлса биз амир саройида жам бўлиб, охиригача мудофаа қиламиз, аммо бу ёққа ҳам

4

кирадиган бўлса, дорихона ва тўп ўқларини портлатиб, нобуд қилажакмиз. Лекин охирги кунларда душманнинг тазйиқи анча сусайди. Улар уюштираётган ҳужумларни гарнизон осонлик билан қайтара оладиган бўлиб қолди. Шунда ҳам муҳораба шиддат билан давом этарди. 8 июн куни илғор қисмларимизнинг ёрдамга етиб келгунича гарнизон аҳволи жуда ёмон эди.

Мўйқалам тутган жаллод

Генерал Кауфман гарнизон зобитлари ва аскарларини орден ва нишонлар билан тақдирлаб, улар шаънига мақтовлар битилган буйруқ чиқарди. Мукофотланганлар орасида кейинчалик ўз асарлари билан танилган рассом-прапоршчик В. Верешчагин ҳам бор эди. Худди ана шу зобит-рассом ўз мўйқалами билан чизган расмлари ва ёзган хотираларида Самарқандда руслар қилган қирғинни ошкора такаббурлик билан рўй-рост акс эттирди. 1868 йил 8 июнда ўрислашган немис зодагони фон Кауфман буйруғи билан шуҳрати оламга кетган соҳибқирон Амир Темурнинг пойтахти бир варакайига ялпи тўпга тутилди. Шаҳарни батамом ёқиб юбориш ҳақида буйруқ олган аскарлар ва зобитлар қирғинбарот бошлашди. 9 июнда минглаб қурбонларни олиб кетган Самарқанд фожиаси бошланди. Қирғин уч кун давом этди. Юзлаб одамлар ҳеч қандай сўроқсиз, терговсиз отиб ташланди.

В. Верешчагин Самарқанд бундан олдинроқ ёндирилганда хавфсизлик таъминланиб, туб аҳоли бош кўтармаслиги ҳақида шундай ёзади: «Бу оддий хавфсизлик учун зарур (ёнғинни) бош Қўмондон (Кауфман) анча илгари амалга ошириши керак эди. Табиийки, у азбаройи оққўнгиллилиги туфайли ҳамда аҳолига ортиқча зарар етказмасликни ўйлаб бундай қилмаган, оқибатда анча одамимиз қирилди. Бунинг устига қалъадан ажралишимизга сал қолди, мабодо енгилганимизда бутун Ўрта Осиё халқи қўзғалиб кетган бўларди».

Верешчагин «оққўнгил» деб оқлаган Кауфманнинг золимлигини шу мақтул-рассомнинг кейинги сўзлари ҳам тасдиқлайди: «Олийжаноб Кауфман кескин чоралар зарурлигини мутлақо англаган ҳолда атайлаб Самарқанддан бир неча чақирим узоқликда тунаган. Бу билан кўпсонли аҳоли, айниқса, аёллар ва болалар қочиб кетишига имкон қолдирган. Энди бўлса, шаҳарни росманасига вайрон қилиш, ҳеч кимни ва ҳеч нарсани аяб ўтирмаслик тўғрисида шафқатсизларча буйруқ берганди. Ўз ихтиёри билан жазоловчилар тўдасига қўйилган ҳарбий таъминотчи маъмурлардан бири менга сўзлаб берди: «Бир қанча аскарлар билан бир уйга бостириб кирдик, қариб, қоқ суяк бўлиб кетган кампир бизни «омон, омон», деб қаршилади. Ўтирган бўйрасининг остидан бир

5

нарса қимирлади, қарасак, 16 ёшлардаги йигитча яширинган экан, судраб чиқдик ва албатта, бувисига қўшиб найзага тортдик».

Кауфман халқнинг мол-мулкини талашга ҳам рухсат берганини Верешчагин тасдиқлайди: «Аскарларга дўконларни талашга рухсат берилганида, у ёқдан нималарни олиб чиқишмади, дейсиз! Улар ерли аҳолининг бир-биридан чиройли ва нафис кийимларини кийиб, тақинчоқларини тақиб, шундай ғалати ҳолатга тушишгандики, кўрган киши кулгидан ўзини сира тиёлмас эди. Бу ерда арзимаган бир-икки сўмга этнограф учун бутун бошли хазинага арзийдиган буюмларни сотиб олиш мумкин эди.

Ёнғин пайтида қанчадан-қанча мўъжизалар — кўҳна ёдгорликлар, ўймакор дарвозалар, устунлар ёниб кетдики, бунинг ўзи даҳшат!..

У рус офицери сифатида ғурур ила шундай ёзади: «Биз ҳаммамиз, яъни Самарқандни забт этувчилар генерал Кауфман изидан бориб, амир саройига жойлашдик: ниҳоятда баланд ва кенг хоналардан иборат асосий бинони генерал, сарой атрофидаги уйларни биз — қароргоҳ аъзолари эгалладик: менинг қадрдоним, генерал Головачев чекига эса амирнинг собиқ ҳарами тушдики, илгарилари ҳар қандай мард, жасур жангчининг ҳам қадами бу ерга етиши амри маҳол эди, табиийки, биз келгунча қушчалар қафаслардан бўшалиб, учиб кетишга улгуришганди.

Генерал Кауфман хоналари билан бизнинг уйларимиз Темурлангнинг машҳур тахти заминига туташиб кетганди. Муҳташам сарой айланаси ҳашаматли йўлакдан иборат эди.

Турли чиройли бўртма нақшлар билан зеб берилган катта оқ мармар бўлаги — улуғвор тахт — кўктошнинг айни ўзи турарди. Бу ерга — мана шу саройга бутун Осиё ва Оврупонинг кўпгина жойларидан ҳукмдорлар ҳамда элчилар таъзим бажо этгани ташриф буюришар, тобелик ва садоқат рамзи сифатида қимматбаҳо совға-саломлар келтиришарди. Темурланг бу тахтда виқор тўкиб ўтириб, кўп сонли вассалларини қабул қиларди. Мен кўпинча генерал Кауфман билан ҳозир биз забт этган жойларнинг тарихи, бу ерга келишга улгурган сайёҳлар, китоблар ва ҳоказолар ҳақида фикр алмашган ҳолда залда айланиб юрардим».

Мўйқалам тутган жаллод — прапоршик В. Верешчагинни шўро замонида тарихчилар ҳам, санъатшунослар ҳам мақтаб тилга олишар, расмларидан кўргазмалар ташкил этишарди. Эндигина тарихимиз тикланаётган замонда ким кимлигини айтиш фурсати етди.

Ҳамдам СОДИҚОВ.

6

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЯНГИЛИКЛАРИ

Кейинги пайтларда турли тоифадаги ишбилармонлар қатори чет эл разведкасининг Қозоғистонга қизиқиши ортмоқда. Бу эса республика хавфсизлик ходимларидан доимо зийрак ва хушёр бўлишни талаб этмоқда. Мамлакат хавфсизлик комитети контразведка бўлими бошлиғининг ўринбосари генерал майор Владимир Ботконинг гапларига қараганда, бўлим ходимлари республика экология ва георесурслар комитетининг «ўта махфий» деб сақланган ҳужжатлардан 383 таси йўқолган. Шуни эътиборга олиб генерал хавфсизлик хизмати тўғрисида махсус қарор қабул қилиш керак деб ҳисоблайди.

***

Қозоғистонда Эрон давлати фуқароси бўлган уч кишининг жосусликда айбланиб қўлга олинганлигини Эрон ҳукумати рад этган. Аммо Қозоғистон давлат хавфсизлик комитетининг масъул ходими чет эллик фуқаролар Алматидаги (одамлар гавжум жойда) Марказий универмаг олдида қозоғистонлик бир кишидан махфий материални олаётганларида қўлга олинганлар.

***

Беш йиллик қувғиндан кейин Тожикистоннинг собиқ муфтийси, муҳолифат лидерларидан бири Ҳожиакбар Туражонзода Саид Абдулло Нурий ҳамроҳлигида Эрондан Ватанига қайтди. Душанбе тайёрагоҳида Туражонзодани минглаб кишилар кутиб олдилар. «Вахш» меҳмонхонасида ўтказган дастлабки матбуот конференциясида у кутиб олувчилар орасида ҳукумат одамлари йўқлигини таъкидлади.

***

Тожикистондаги нодавлат ташкилотлар тўплаган чодир, кўрпа-тўшак ва ёнилғи ортган тўртта юк машинасидан ташкил топган карвон табиий офатдан зарар кўрган Афғонистонга йўл олган.

***

Қалин қор ёғишидан зарар кўрган афғон халқига ёрдам сифатида Тожикистондаги чегара қўшинлари иккита вертолётда капа, тўшак, сув тозалагичлардан иборат 25 тонна юк жўнатганлар.

***

Россия чегарачилари афғонистонлик контрабандистлар олиб ўтаётган 80 кг гиёҳванд моддани қўлга киритдилар. Бу наркотик оғуларнинг умумий нархи ўттиз миллион долларга тенг деб баҳоланмоқда.

Ҳар тўғрида

ФОЙДАЛИ БИРИКМА

Бир донаси отни ўлдирадиган, қанчалаб одамларни соғлиғига путур етказаётган сигаретлардаги никотинни йўқотиш жуда бўлмаса уни камайтиришнинг иложи бормикан? Бу ҳақда дунё олимлари изланаётганлари аниқ. «Осиро» номли япон компанияси вакилининг айтишича, бу ерда кўпчиликни қизиқтириб келаётган муаммони анча муваффақиятли ҳал қилишган. Улар ишлаб чиққан препарат сигаретадаги зарарли моддани камайтирибгина қолмай заҳарли никотинни-В витаминлар группасига кирувчи-никотин кислотасига айлантиради. Бунинг учун сигаретани иккинчи учини соф табиий компонентлар-доривор ўтлар ва минераллар бирикмасидан тайёрланган препаратга ботириб оласиз. Чека бошлашингиз билан бу порошок ёғсимон суюқликка айланади ва тамакидаги никотинни сўриб ола бошлайди. Сўрилган никотинни 80 фоизини никотин кислотасига айлантиради. Бир сўз билан айтганда бу ажойиб бирикма ютаётган заҳарни организм учун фойдали витаминга айлантиради.

● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт ● Спорт

ОЛИМПИЯЧИЛАР ОНА ЗАМИНДА

Нагано узра 7-22 февраль кунлари ҳилпираган Олимпия байроғи ХОҚ Президенти Самаранч томонидан Солт-Лейк-Сити Мэри Диди Коррадинига топширилди ва XIX қишки ўйинлар пойтахтига етиб келди. Энди у темир қути ичра сокинликда ўз соатини пойлаб ётади. Кўплаб Олимпиячиларнинг эса, ҳатто, қисқа дам олишга ҳам фурсатлари йўқ. Чунки қишки мавсум давом этмоқда. Ҳали кўп нарсага улгуриш керак...

Бизнинг аҳил Олимпия квартетимиз ҳам тўла таркибда қайтмади. Наганода слалом бўйича юқори 28-натижа қайд этган спортчимиз Комил Уринбоев Кореяда ўтадиган Жаҳон биринчилиги босқичига таклиф қилинди ва жўнаб ҳам кетди. Ҳозир у Кореяда юртимиз шарафини ҳимоя қилмоқда. Музда нафис учувчилар Татьяна Малинина ва Роман Скорняковлар ҳам Тошкентда узоқроқ бўлиш истагида эди, бироқ шаҳарда машқ қилиш учун муз йўқ. Улар март ойи охирида АҚШда Жаҳон биринчилигида қатнашиб, Олимпия ютуқлари тасодиф эмаслигини исботлашлари керак. Шу боис улар Тошкентда бир кунгина тўхтаб, Первоуральскка жўнаб кетишди. Фақат Лина Черязовагина ҳозирча ҳеч ёққа шошилмаяпти.

Олимпиячилар учлиги Наганодаги Ўзбекистон Миссияси раҳбари МОҚ мутахассиси Роман Ицков ва фигурачиларимиз ҳомийси «Кока-Кола ичимлиги Тошкент ЛТД» вакиллари билан спорт журналистлари 25 февралда Олимпия шон-шуҳрати музейида учрашдилар.

Р.Ицков ўзбекистонликларнинг чиқиши ҳақида қуйидагиларни сўзлаб берди:

- Биздан биринчи бўлиб Р.Скорняков стартга чиқди. Эркаклар яккалигида 29 спортчи беллашди. Вазифа қисқа дастурдан сўнг кучли 24ликка кириш эди. Фақат улargина курашни давом эттириш ҳуқуқига эга бўлардилар. Роман 20-ўринни эгаллаб, нафақат вазифани уддалади, балки эркин учишдан сўнг бир поғона юқори кўтарила билди. Яхши натижа ўз йўлига, бироқ 21 ёшли спортчимиз маҳоратига мутахассислар томонидан берилган баҳо ҳам муҳим: «Нагано-98» номи билан Олимпия кунлари чиққан газета Скорняков суратини энг истиқболли спортчи дея эълон қилди.

Лина Черязовага фристайлчи - акробатлар саралаш босқичида 1 - старт рақами насиб этди. У жуда яхши сакради — эгилган ҳолда икки сальдо. Агар немис ҳакамлари 0,2 баллни «қизғонмаса» - Лина финалга йўл олган бўларди.

Комил Уринбоев иккита слалом биринчилигига Олимпия лицензиясига эга бўлса-да, уларнинг ҳар иккисида қатнашиш учун у энг яхши 500 тоғ чангиси сафида бўлиши керак. Шундан танлашга тўғри келди. Биз слаломда тўхталдик. Танлашга танладигу, бироқ об-ҳаво мусобақаларни бошлашга имкон бермасди. Спортчилар тоғ этағида туриб-туриб қайтардилар. Охири, мусобақаларни кечиктиришнинг иложи қолмагач, уни қийин шароитларда ўтказилди. Тунги ёмғир ва эрталабки изғирин трассани музликка айлантирди. Биринчи уринишдан сўнг иштирокчилар сони 66 тадан 32 тага қисқарди. Шу боис иккинчи уринишда Комилдан мусобақани эҳтиёткорлик билан тугатишни сўрадик, у бунинг уддасидан чиқа олди.

Татьяна Малининанинг 8-ўрни, расман ютуқли ҳисобланиб, Олимпия дипломи билан тақдирланди. Кўплаб мутахассислар қисқа дастурда ҳакамлар Таняни сийламаганликларини таъкидлашди. Бироқ, беғаразлик эркин учишда тантана қилиб, спортчимиз 22 давлатнинг 30 вакили ичида 8-чи бўлди.

Шундан сўнг журналистлар спортчиларни саволга тутишди.

Фигурачиларимиз тайёргарлик ҳақида саволга Скорняков улар учун Екатеринбургда яхши шароитлар яратилгани, улар кунига икки мартадан машқ қилишиб бир кун дам олишганини айтди. Олимпия олди 4 йилининг энг сўнггиси - энг мураккаби бўлди: Таня иккита янги чиқишни ўзлаштирди ва намойиш этди, у эса, ўз дастурига ўзгаришлар киритди.

Малинина бу каби юқори натижага эришишни кутмаганини очиқ тан олди: Мен ўзим учун Россия ёки америкаликлардан қолишмаслигимни исботламоқчи бўлдим ва 100 фоиз бунинг уддасидан чиқдим. Ишонаманки - пайти келиб Ўзбекистон биринчилар қаторида бўлади. Бунинг учун ҳамма нарсага тайёрман.

Олимпия чемпиони Л.Черязова ўз чиқишини баҳолаб, кетиш олдидан ҳеч кимни муваффақиятта ишонтиришга уринмаганини айтди:

- Биз барча мумкин бўлган, балки мумкин бўлмаган ишларни ҳам қилдик.

Лина мураббийси уни бироз тутиб турганини билдириб, мен финалда учлама сакрашга тайёрланиб тургандим, менимча, ҳакамлар бунинг олдини олиш учун атай мени финалга қўймадилар. Аҳир мен мураккаблик ҳисобига ютиб келганман. Ўз ўрнида мен учун кўп ишлар қилган ва қилаётганлар, аввало МОҚ президенти С.Рузиевга миннатдорчилик билдиришга ошиқаётган эдим, — деди.

«Кока-кола ичимлиги Тошкент ЛТД» маркетинг ва спорт бўйича менеджери Ник Евангелопулос айтики:

- Мен грекман ва бугун Олимпиячилар - халқимнинг қадим анъанаси давомчилари орасида эканимдан фахрланамаи. «Кока-кола» Ўзбекистон МОҚ ва фигурали учиш Федерацияси билан доимо алоқада ва бизнинг кичик кўмагимиз спортчилар ютуғига ҳисса эканидан мамнунмиз. Биз бундан кейин ҳам мустақил Ўзбекистон спортига кўмаклашишга доимо тайёрмиз.

Довнёр ЮСУПОВ.

ТАШКИЛОТ ҚУЙИДАГИЛАРНИ СОТАДИ:

Диаметри 12, 14 ммли арматураларни;
Диаметри 32, 35, 40, 45, 50, 63 ммли уголок (уч бурчак)ларни;
Пўлат лист (тахта)ларни;
Бир симли пўлат ҳамда икки симли рух тиканли симларни;
АНО-4(Украина) электродларини;
Қозоғистондан олинган кальций карбидни;
СВО8-А пайвандлаш симларини;
ТО-10, ТО-30 қурилиш ковшларини;
Янги «КамАЗ» самосвал автомобилини;
«Супермаз» автобус автомобилини;
«Иванец», «КамАЗ» кран-автомобилларини;
«Мерседес», «Джип Мицубиси», «Форд» автомобилларини;
ГАЗ, ВАЗ, «Газель», УАЗ, «КамАЗ» сериясидаги автомобилларни;
«Волга», «Жигули», «Дамас», «Тико», «Нексия» ва «Эсперо» автомашиналари учун эҳтиёт қисмларни;
Мотор ёғини, тормоз суюқлигини, транс-миссион ёғини, аксессуарларни;
ЕВ-687 1,2 тонналик электрюклагичларни.

Мурожаат учун телефон: (3712) 77-84-36

"ПГС" ФИРМАСИ ҚУЙИДАГИЛАРНИ СОТАДИ:

Ресторанлар, кафе ва ошхоналар, ишлаб чиқариш ва маиший бинолар, шовқинсиз юқори самарали иситиш учун ҳар хил қувватдаги иситгичлар — калориферлар.

Нархи 45000 сўмдан 50000 сўмгача.

Ташкилот ва корхоналардаги; шифохона, санаторийлардаги; дам олиш уйлари, меҳмонхоналардаги; спорт комплексларидаги ҳаммомларнинг САУНАлари учун махсус даволаш электр ускуналари.

Кичик нонвойхоналар \4 хилдаги: 160,80,32 ва 8 буханка нон пишириш қувватига эга\

Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри С.Раҳимов метро бекати. Тел: (3712) 79-14-29, 79-38-54.

ИШОНЧ
ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ МУАССИС

Бош муҳаррир: Саидакром САИДВАЛИЕВ

Бош муҳаррир қабулхонаси-56-25-36
Бош муҳаррир ўринбосари-56-52-89
Масъул котиб - 56-52-78
БЎЛИМЛАР:
Касаба уюшмалари ва иқтисодиёт-56-82-79. Ахборот ва спорт-56-87-63. Маънавият ва маданият - 56-82-79. Хатлар, оммавий ишлар ва мухбирлар билан ишлаш - 56-85-43. Тижорат ва ҳуқуқ-56-85-66.
ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:
Жиззахда - 3-82-18, Наманганда - 6-22-10, Самарқандда - 35-64-24, Фарғонада - 24-58-43, Урганчда - 6-03-40, Қаршида- 5-33-71.

Газета 1991 йил 21 мартдан чиқа бошлаган.
Сотувда эркин нархда.
Манзилимиз: 700165, Тошкент шаҳри, «Бухоро» (собиқ «Правда Востока») кўчаси, 24-уй.
Нашр кўрсаткичи; 133; 134
Газетага 1994 йил 14 январда Ўзбекистон Давлат Матбуот қўмитаси томонидан 5 рақамли гувоҳнома берилган. IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Бичими А-2. Ҳажми 2 босма табоқ

«Шарқ» нашриёт—матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 4 1—уй. Буюртма Г— 01071. Нусхаси — 24.738. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди 21. 00 Сарвара Қосимова 1 2 3 4 5 6